

Esa Mäki-Turja ja Jussi Mäntysalo

LUONNONMUKAISEN ALKUTUOTANNON TARKASTUKSET

Kyselytutkimus luomutarkastuksista Etelä-Pohjanmaalla

Opinnäytetyö

Kevät 2017

SeAMK Elintarvike ja maatalous

Agrologi (AMK)

SeAMK

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Elintarvike ja maatalous

Tutkinto-ohjelma: Agrologi (AMK)

Suuntautumisvaihtoehto:

Tekijä: Jussi Mäntysalo ja Esa Mäki-Turja

Työn nimi: Luonnonmukaisen alkutuotannon tarkastukset

Ohjaaja: Riikonen, Leena

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 55

Liitteiden lukumäärä:3

Luonnonmukaisesti viljellyn peltoalan osuus koko Suomen peltoalasta on nousemassa yli kymmeneen prosenttiin. Luomutuotteiden kasvava kysyntä edellyttää tuotantoalan kasvua ja tehokkaampaa tuotantoa. Tällöin myös luomutarkastuksien toimivuutta täytyy kehittää.

Teimme kyselytutkimuksen saadaksemme käsityksen luomutarkastuksien haasteista ja tärkeydestä. Kuluttajat pitävät tarkastuksia tärkeänä, mikä myös osaltaan lisää tarkastusten merkitystä. Tuottajakyselyssä halusimme tutkia tarkastukseen kuluvaa aikaa, kalleutta, säädöksiä noudattamisen vaikeutta ja tuottajien tyytyväisyyttä tarkastukseen. Tutkimme tarkastajilta samoja asioita, jotta voisimme vertailla molempien osapuolien näkemyksiä asioihin.

Tulosten mukaan tuottajat kokevat, että luonnonmukaisessa tuotannossa on liikaa byrokratiaa. Tuottajien mielestä tarkastuksia on liian usein, etenkin pienet tilat olivat tätä mieltä. Tarkastajat pitivät tavanomaisen siemenen käytön ja alihankinnan valvontaa vaikeana. Säädöksiä tulkinnanvaraisuutta pitivät huonona molemmat osapuolet. Sekä tuottajien että tarkastajien mielestä tarkastus on kallis ja tarkastus tuottaa paineita. Tutkimuksen tulokset antoivat paljon pohdittavaa sekä myös ideoita uusille jatkotutkimuksille.

Avainsanat: luonnonmukainen tuotanto, tarkastus, tarkastaja, byrokratia

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Food and Agriculture

Degree programme: Agriculture and Rural Enterprises

Specialisation:

Author/s: Jussi Mäntysalo and Esa Mäki-Turja

Title of thesis: Inspection of organic production

Supervisor(s): Riikonen, Leena

Year: 2017 Number of pages:55 Number of appendices:3

The area of organic agricultural land in Finland's total area of agricultural land has risen to more than ten percent. The growing demand for organic produce requires growth in the production sector and more efficient production.

A survey conducted to get an idea of the challenges, length and importance of inspections was carried out. Organic is an emerging brand among consumers, whereby audits are becoming more important. This thesis investigates the time spent on auditing, the costliness, the difficulty of enforcing regulations, and the complacency of the producers in the audit. The thesis looks at the inspectors at the same time so that the views of both parties can be compared.

In the results, it was found that there is too much bureaucracy in organic production. Producers believe that inspections are unnecessarily frequent, especially small farms have this point of view. Inspectors considered the use of conventional seed and subcontracting are difficult to check. Both sides felt that the rules and regulations are too ambiguous. Both sides believe the audit is expensive and the audit produces pressure but nevertheless, both feel that the notice of the audit time is good.

Keywords: Organic production, inspection, inspector, bureaucracy

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
Kuva-, kuvio- ja taulukkoluettelo.....	6
1 JOHDANTO.....	9
2 YLEISTÄ LUOMUSTA.....	10
2.1 Luomutuotannon periaatteet.....	10
2.2 Luomutuotannon laajuus.....	11
3 LAINSÄÄDÄNTÖ.....	13
3.1 Euroopan unionin säädökset.....	13
3.2 Kansalliset säädökset.....	14
3.2.1 Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta (294/2015).....	14
3.2.2 Maa- ja metsätalousministeriön asetus (454/2015).....	14
3.2.3 Tuotanto-ohjeet ja sitoumusehdot.....	15
4 LUOMUVALVONTA.....	16
4.1 Valvonta Suomessa.....	16
4.2 Valvontaviranomaiset.....	16
4.3 Valvontaan liittyminen.....	17
4.4 Tuotantotarkastus.....	17
5 YLEISET JA KASVITUOTANNON OHJEET.....	19
5.1 Luomusuunnitelma.....	19
5.2 Vuosittainen tuotantosuunnitelma.....	19
5.3 Alihankinta.....	19
5.4 Varastokirjanpito.....	20
5.5 Lohkokirjanpito.....	20
5.6 Siirtymävaihe.....	21
5.7 Viljelykierto.....	22
5.8 Tavanomaisen lannan käyttö.....	23
5.9 Lisäysaineisto.....	24
6 TUTKIMUSMENETELMÄT.....	25

7	TUOTTAJAKYSELYN TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU	27
7.1	Taustatiedot	27
7.2	Väittämät.....	29
7.3	Valvontaviranomaisten tulkintaerot	30
7.4	Tarkastukseen kuluva aika.....	30
7.5	Vaikeat ja haasteelliset seikat luomutuotannossa	32
7.6	Muut kysymykset.....	33
7.7	Avoin sana	35
8	TARKASTAJAKYSELYN TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU.	37
8.1	Taustatiedot	37
8.2	Väittämät.....	38
8.3	Valvontaviranomaisten tulkintaerot	39
8.4	Tarkastukseen kuluva aika.....	40
8.5	Tuottajien valmistautuminen tarkastukseen	41
8.6	Vaikeat ja haasteelliset tarkastuskohdat	42
8.7	Muut kysymykset.....	43
8.8	Avoin sana	45
9	TUOTTAJA- JA TARKASTAJAVASTAUSTEN VERTAILUA	47
10	TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	50
	LÄHTEET	53
	LIITTEET	55

Kuva-, kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuva 1. Suomalainen luomumerkki.....	10
Kuva 2. Eurooppalainen luomumerkki	11
Kuva 3. Luomutuotantoa harjoittavien maiden lukumäärän kehitys	11
Kuvio 1. Tuottajien ikäjakauma	27
Kuvio 2. Tuottajien koulutus	27
Kuvio 3. Tilan tuotantosuunta.....	28
Kuvio 4. Tilan koko, ha.....	28
Kuvio 5. Luomutuotantoajan pituus	29
Kuvio 6. Tarkastajien tulkintaerot	30
Kuvio 7. Tarkastukseen kuluva aika.....	31
Kuvio 8. Kuluuko tarkastukseen liikaa aikaa	31
Kuvio 9. Tarkastukseen valmistautumiseen kuluva aika	32
Kuvio 10. Haasteelliset asiat	33
Kuvio 11. Tuottaako tarkastus paineita/stressiä	33
Kuvio 12. Ilmoitetaanko tarkastuksesta ajoissa	34
Kuvio 13. Ovatko tarkastajat kumonnet toistensa päätöksiä	34
Kuvio 14. Onko tarkastus kallis	34
Kuvio 15. Tietoa muuttuvista säädöksistä	35
Kuvio 16. Tarkastajien ikä	37

Kuvio 17. Tarkastajien koulutus	37
Kuvio 18. Aika, kauanko toiminut tarkastajana.....	38
Kuvio 19. Valvontaviranomaisten tulkintaerot	39
Kuvio 20. Tarkastusaika kasvitiloilla.....	40
Kuvio 21. Tarkistusaika kotieläintiloilla.....	40
Kuvio 22. Kuluuko tarkastukseen liikaa aikaa	41
Kuvio 23. Tarkastukseen valmistautumisaika	41
Kuvio 24. Tuottajien valmistautuminen tarkastukseen	42
Kuvio 25. Vaikeat ja haasteelliset tarkastuskohdat	43
Kuvio 26. Tarkastajan paine ja stressi	43
Kuvio 27. Tarkastuksen ajankohdasta ilmoittaminen	44
Kuvio 28. Tarkastuksien päätöksien ja tulkintojen kumoaminen	44
Kuvio 29. Tarkastuksen kalleus	45
Kuvio 30. Tiedonsaanti säännöksistä.....	45
Taulukko 1. Siirtymävaiheen pituus	22
Taulukko 2. Väittämät, tuottajavastaukset	30
Taulukko 3. Väittämät, tarkastajavastaukset.....	39
Taulukko 4. Valvontaviranomaisten tulkintaeroja	47
Taulukko 5. Tarkastukseen kuluva aika.....	47
Taulukko 6. Tarkastus tuottaa paineita	48

Taulukko 7. Tarkastuksen ilmoitusajankohta	48
Taulukko 8. Tarkastuksen hinta	48
Taulukko 9. Haasteelliset asiat	49

1 JOHDANTO

Luonnonmukaisen tuotannon laajuus, kiinnostavuus ja luonnonmukaisten tuotteiden kulutus on kasvanut tasaisesti viimeisten vuosien aikana. Luonnonmukaisen alkutuotannon luotettavuuden ja laadun varmistamiseksi tehdään alkutuottajille tuotantotarkastuksia. Luonnonmukaista tuotantoa säädetään ja ohjataan Euroopan unionin asettamilla lailla ja asetuksilla. Näitä on myös tarkennettu ja selvennetty kansallisilla lailla ja asetuksilla. Suomessa eri viranomaistahot ohjaavat ja valvovat näitä säädöksiä. Alkutuottajilta kuulee usein kriittistä palautetta tarkastuksista ja säädöksistä. Kentältä saadusta palautteesta voidaankin päätellä, että alkutuottajilla ja tarkastusviranomaisilla on ilmenevissä jonkin asteista vastakkain asettelua. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten tuottajat ja tarkastajat kokevat tarkastukset ja mitkä seikat ovat tarkastuksissa haasteellisia. Tutkimuksessa on tarkoituksena myös vertailla tuottajien ja tarkastajien vastauksia.

Tutkimus tehtiin sähköisellä kyselylomakkeella. Kysely lähetettiin Etelä-Pohjanmaan alueen tuottajille ja tarkastajille. Kysymyspohjat olivat samankaltaiset, jotta tarkastajien ja tuottajien vastauksia pystytään vertailemaan sekä havaitsemaan mahdollisia eroavaisuuksia. Tutkimuksessa keskitytään vain yleisiin ja kasvituotannon ehtoihin, kotieläintuotannon ehtoja ja tarkastuksia ei tutkittu. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys muodostuu luonnonmukaisen tuotannon yleisistä tiedoista, EU:n säädöksistä, kansallisesta laista ja säädöksistä sekä niiden valvonnasta. Nämä toimivat pohjana tehdylle tutkimukselle.

2 YLEISTÄ LUOMUSTA

2.1 Luomutuotannon periaatteet

Luomu eli luonnonmukainen on kestävä sekä ympäristöä vähemmän kuormittava ja kuluttava tuotantotapa tuottaa ruokaa. Luomuviljelyssä kunnioitetaan ja käytetään hyväksi luonnon omia järjestelmiä sekä kiertokulkua. (Luomun tunnistaa merkistä, [viitattu 6.3.2017].) Viljelysmaan hoitaminen on luomutuotannossa tärkeässä osassa, koska luomutuotannossa ei voida käyttää kemiallisia lannoitteita eikä kemiallisia kasvinsuojeluaineita. Tämän johdosta maata hoidetaan noudattamalla monipuolista viljelykiertoa, viljelemällä tyypeä sitovia kasveja, nopeasti kasvavia lajikkeita ja eloperäisiä lannoitteita. (Rajala 2004, 36.) Rikkakasveja saadaan torjuttua erilaisilla kasveilla, jotka ovat nopeita kasvamaan tai todella peittäviä. Torjuntaa voidaan tehdä myös mekaanisesti, esimerkiksi rikkaäestää, kultivoida ja sokkoäestää. (Rajala 2004, 42.)

Luomun määritelmä on sama kaikissa Euroopan unioniin kuuluvissa maissa. Yhteiset säädökset ohjaavat maataloustuotteissa, rehuissa, elintarvikkeissa ja alkoholi-juomissa koko EU:n alueella sekä niitä sovelletaan EU:n ulkopuolelta tuotaviin tuotteisiin. Luonnonmukaisen eli luomutuotannon vaatimukset on määrätty lainsäädännössä ja tuotantoa valvotaan läpi tuotantoketjun, joten kuluttaja voi luottaa tuotteiden aitouteen. Luomutuotteille on myös kehitetty omat merkit, jotta kuluttaja voi helposti tunnistaa aidon luomun (kuva 1 ja kuva 2).

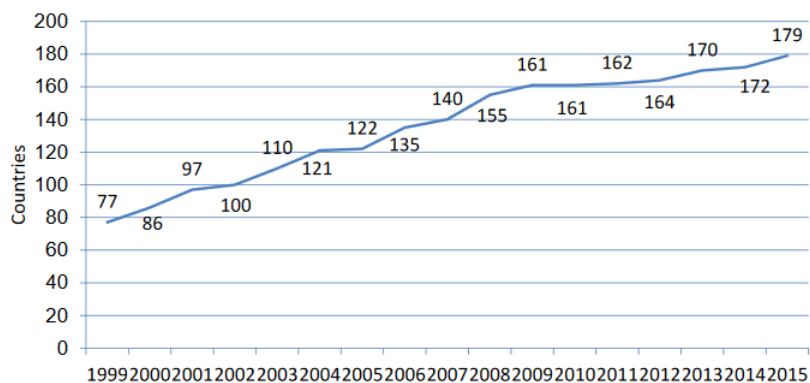
Kuva 1. Suomalainen luomumerkki
(Luomun tunnistaa merkistä, [viitattu 6.3.2017]).

Kuva 2. Eurooppalainen luomumerkki
(Luomun tunnistaa merkistä, [viitattu 6.3.2017]).

2.2 Luomutuotannon laajuus

Luomua tuotetaan 176 eri maassa. Maailman pinta-alasta oli luomutuotannossa 50,9 miljoonaa hehtaaria vuonna 2015. Tämä on 6,5 miljoonaa hehtaaria enemmän kuin vuonna 2014. Maailman maatalouspinta-alasta 1,1 % on luomutuotannossa. Maailmassa on 2,4 miljoonaa luomutuottajaa, joista enemmän kuin kolme neljäsosaa on kehittyneissä maissa. Eniten luomua tuotetaan Euroopassa ja Australiassa. (Willer & Lernoud 2017.)

Kuva 3. Luomutuotantoa harjoittavien maiden lukumäärän kehitys
(Willer & Lernoud 2017).

Euroopassa luomutuottajia on noin 250 000. Luomutilojen määrä Euroopassa on noussut kymmenen vuoden sisällä noin 100 000 tilalla. Euroopan peltohehtaareista on noin 10 miljoonaa hehtaaria luomuvalvonnan alaisuudessa. (Euroopan unioni 2013.)

Vuonna 2016 Suomessa oli noin 50 000 maatilaa, joista luomuvalvontaan kuului 4500 tilaa, näistä oli luomukotieläintiloja 975. Näin ollen Suomessa on luomutuotannossa 241 463 hehtaaria, sisältäen siirtymävaiheessa olevat pellot. Suomessa luomuviljelijöiden määrä viimeisen viiden vuoden aikana on lisääntynyt noin sadan tilan vuosivauhdilla. (Luomutilat ja luomutuotantoala, [viitattu 6.3.2017].)

Etelä-Pohjanmaalla on luomutiloja 371, joista eläin tiloja on 103. Luomuviljeltyä pinta-alaa on 22 396 hehtaaria. (Luomutilat ja luomutuotantoala, [viitattu 6.3.2017].) Luomuviljoista eniten viljellään kauraa. Kauran viljelyala vuonna 2016 oli noin 2 270 ha. Keskimääräisen luomutilan koko Etelä-Pohjanmaalla on noin 60 ha. (Proluomu, [viitattu 13.03.2017].) Vuonna 2014 Etelä-Pohjanmaalla eniten luomutiloja oli Alavudella, 46 tilaa. Toiseksi eniten oli Kauhavalla, 41 tilaa ja kolmanneksi suurin oli Kurikka 37 tilaa. Luomuviljelyalaltaan kolme suurinta kuntaa olivat Kurikka 1909 ha, Kauhava 1 479 ha ja Jalasjärvi 1 293 ha. (Etelä-Pohjanmaan agronomit ry, [viitattu 13.03.2017].)

3 LAINSÄÄDÄNTÖ

3.1 Euroopan unionin säädökset

Luomulainsäädännön pohjana ovat EU:n asettamat säädökset, joissa on eritelty tuotantokohtaisesti vähimmäisvaatimuksia, joihin jäsenmaiden ja toimijoiden tulee sitoutua. Tässä esitetään EU:n säädöksistä vain niitä osia, jotka liittyvät tutkimuksen aihepiiriin.

Luonnonmukaisen tuotannon perustana toimii EU:n Neuvoston asetus (EY) N:o 834/2007. Siinä annetaan säännöt luonnonmukaisesti tuotetuille tuotteille, niiden valmistukselle ja valvonnalle sekä tuotantoon liittyvien merkintöjen käyttöön pakkauksissa ja mainonnassa. Asetus on annettu vuonna 2007, ja se on kumonnut vanhan, vuodesta 1991 voimassa olleen (ETY) N:o 2092/91 asetuksen. Sen avulla myös varmistetaan kilpailun rehellisyys, sisämarkkinoiden toiminta, kuluttajien luottamus ja edun suojaaminen. (A 28.6.2007/834.)

EU:n Komission asetus (EY) N:o 889/2008 on niin sanottu toimeenpanoasetus. Tämän asetuksen tarkoituksena on säätää asetuksessa 834/2007 tarkoitettujen maataloustuotteiden luonnonmukaista tuotantoa, merkintöjä ja valvontaa koskevista erityissäännöistä. Asetuksessa määrätään mm. se, että valvontajärjestelmään kuuluvat toimijat tulee tarkastaa fyysisesti vähintään kerran vuodessa sekä säädetään myös kirjanpitovelvoitteet. (A 5.9.2008/889.)

3.2 Kansalliset säädökset

3.2.1 Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta (294/2015)

Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta antaa kansalliset säännöt valvonalle. Lain perustana ovat EU:n asetukset 834/2007 ja 889/2008. Laissa eritellään eri valvontaviranomaisten tehtävät, kuten esim. Elintarviketurvallisuusviraston, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ja Tullin sekä valtuutetun tarkastajan, joka tarkastaa alkutuotannon toimijat. Laissa säädetään myös mm. poliisin velvollisuudesta antaa virka-apua. (L 20.3.2015/294.)

Laissa säädetään myös valvontajärjestelmään ilmoittautumisesta, siihen liittämisestä ja rekisteröinnistä sekä siitä eroamisesta. Lain mukaan järjestelmään kuuluvalle toimijalle on tehtävä vuosittainen valvontasuunnitelman mukainen tarkastus. Laki antaa myös perusteet luonnonmukaisen tuotannon rekisteriin sekä siihen merkittäviin tietoihin, joita Evira ylläpitää. Laissa säädetään myös lisäysaineistosta sekä muun kuin luonnonmukaisesti tuotetun lisäysaineiston käytöstä. (L 20.3.2015/294.)

Laki myös määrittelee hallinnolliset pakkokeinot sekä seuraamukset. Näitä ovat mm. määräykset, kiellot sekä uhkasakko. Näitä käytetään mm. niissä tilanteissa, jolloin tarkastaja katsoo toimijan rikkoneen lainsäädäntöä, joko tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta. (L 20.3.2015/294.)

3.2.2 Maa- ja metsätalousministeriön asetus (454/2015)

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä edellä mainittuun lakiin 294/2015. Asetuksessa annetaan tarkennuksia mm. seuraaviin asioihin: toimijat, joiden ei tarvitse ilmoittautua valvontajärjestelmään, siipikarjatarhojen tyhjillään pito, mehiläishoito, kotitalousjätteen käyttö lannoitteena, eläinyksiköiden laskentaperusteet sekä valvontaviranomaisten tunnusnumerot. (A 21.4.2015/454.)

3.2.3 Tuotanto-ohjeet ja sitoumusehdot

Tuotanto-ohjeet eli luomusäännöt ovat Eviran ylläpitämiä ja valvomia. Tuotanto-ohjeet noudattavat neuvoston asetuksen (EY) 834/2007 ja komission asetuksen (EY) 889/2008 asettamia vähimmäisvaatimuksia. Eviran luomusäännöissä on tulkintoja, jotka ovat Eviran näkemyksiä siitä, kuinka lainsäädäntöä tulee soveltaa. Kaikkien luomuvalvontaan kuuluvien tulee noudattaa näitä sääntöjä, jotta he voivat saada luomustatuksen ja markkinoida tuotteitaan luomuna. Luomusääntöjä tulee noudattaa riippumatta siitä, kuuluuko tila ympäristötuen piiriin tai onko se tehnyt luomusitoumusta. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 3.)

Tila voi hakea luonnonmukaisen tuotannon korvausta, mikäli sillä on hallussaan vähintään 5 hehtaaria tukikelpoista viljelyalaa tai 1 hehtaari puutarhakasveja viljelyksessä joka vuosi (Maaseutuvirasto, 3, [viitattu 13.3.2017]). Kasvitilan täytyy sitoumusehtojen mukaan tuottaa myyntikasveja vähintään 30 % viljelyksessä olevasta pinta-alasta (Maaseutuvirasto, 9, [viitattu 13.3.2017]). Kotieläintilan tulee täyttää sekä kasvinviljelyn että kotieläintuotannon ehdot. Kotieläintilalla tulee olla eläinyksiköitä vähintään 0,3 eläinyksikköä sitoumushehtaaria kohti (Maaseutuvirasto, 10 [viitattu 13.3.2017]). Kasvinviljelytilan luonnonmukaisen tuotannon korvaus on 160 euroa hehtaarilta ja kotieläintila saa kasvituotannon korvauksen lisäksi kotieläin korotuksen, joka on 134 euroa hehtaarilta. Yhteensä kotieläintila voi saada 294 euroa hehtaarilta (Maaseutuvirasto, 15, [viitattu 13.3.2017]). Avomaan vihannesten viljelystä saatava luonnonmukaisen tuotannon korvaus on 600 euroa hehtaarilta. Avomaan vihannesten korvausta ei saa kasvinviljelykorvauksen päälle, joten maksimi luonnonmukaisen tuotannon korvaus on 600 euroa hehtaarilta. (Maaseutuvirasto, 15, [viitattu 13.3.2017].)

4 LUOMUVALVONTA

4.1 Valvonta Suomessa

Suomessa luomutuotantoketjua valvotaan maataloilta kauppaan saakka, jotta saadaan kuluttajille tuotantotapojen mukainen tuote sekä luodaan tasapuolinen kilpailu kaikille toimijoille. Vähimmäisvaatimukset EU:n alueella luonnonmukaisesti tuotettuina markkinoitaville maataloustuotteille ja elintarvikkeille määrittelevät Euroopan yhteisöjen neuvostojen asetukset, jotka ovat ennalta määritettyjä. (L 20.3.2015/294.) Luomuun viittaavien merkintöjen käyttö edellyttää kuulumista luomuvälvontajärjestelmään. Näihin merkkeihin katsotaan kuuluvan kaikki merkit, jotka viittaavat luonnonmukaisesti tuotettuun tuotteeseen. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015,10.)

4.2 Valvontaviranomaiset

Suomessa tuotantoa ja markkinointia valvovat Evira, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira), kunnat, Tullilaitos sekä Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus). Paikallisesti maataloilla tuotantoa valvovat paikalliset ELY-keskukset. Heidän valvonnan alaisuuteen kuuluu myös maataloustuotteiden käsittely tilalla eli alhainen jalostusaste kuten jauhojen jauhatus, vähäinen kauppakunnostus, pesu ja kuivaaminen. ELY-keskus valvoo myös vähittäistä myyntiä tilalta. Evira valvoo luomuelintarvikkeiden ja luomurehujen valmistajia, varastoijia ja tukkukauppiaina toimivia toimijoita. (Luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmät, [viitattu 24.3.2017].) Evira valvoo myös luonnonmukaisen kylvösiemenen ja taimien varastointia, pakkaamista ja tukkukauppaa harjoittavia toimijoita. He valvovat lisäksi toimijoita, jotka tuovat Suomeen luomuelintarvikkeita ja -maataloustuotteita EU:n ulkopuolella. Kuntien terveystarkastajat valvovat luomuelintarvikkeiden vähittäismyyntiä. Valviran valvottavaksi jäävät luomualkoholijuomien valmistus, valmistaminen, varastointi, kauppa, tukkukauppa ja maahantuontia harjoittavat toimijat. Tulli-

laitos valvoo EU:n ulkopuolelta tuotavien luomumaataloustuotteiden, elintarvikkeiden, rehujen, alkoholijuomien, kylvösiementen ja taimiaineiston maahantuontia. (L 20.3.2015/294.)

4.3 Valvontaan liittyminen

Luomuvalvontaan haetaan luomuvalvonta-lomakkeella 1. Lisäksi täytetään luomuvalvontajärjestelmän täydennyslomake 1a – 1h tuotantosuunnan mukaan. Kaikkiin hakemuksiin täytyy liittää mukaan luomusuunnitelma, joka kuvaa luomuviljelyyn liittyviä seikkoja. Elintarvikkeiden valvontajärjestelmään hakevien täytyy liittää hakemukseen myös kaupparekisteriote, joka saa olla enintään kolme kuukautta vanha. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 10.)

Hakemuksen läpikäynnin jälkeen suoritetaan tilalle alkutarkastus, jossa arvioidaan toimijaa. ELY-keskuksessa päätetään tilan toimijan ja tilan hyväksymisestä valvontajärjestelmään alkutarkastuksen perusteella. Kun tila on hyväksytty, se merkitään Eviran rekisteriin. Tämän jälkeen tilalla suoritetaan vähintään kerran vuodessa tuotantotarkastus. Viljelijä on oikeutettu käyttämään viittausta luonnonmukaiseen tuotantoon siitä päivästä lähtien, kun hän on saanut hyväksynnän. Oikeus myydä tuotteita luomutuotteina alkaa vasta siirtymävaiheen jälkeen. Toimijalla on oikeus myydä tuotteitaan luomuna siihen asti, kunnes toimija poistetaan valvontajärjestelmästä. (L 20.3.2015/294.)

4.4 Tuotantotarkastus

Luomuviljelijää valvotaan kerran vuodessa tehtävillä valvontakäynneillä. Viljelijän tulee päivittää ja noudattaa viljelykiertoa vuosittain. Tarkastuksessa valvotaan pääosin tuotanto-olosuhteita, tuotantopanoksia ja kirjanpitoa. Viljelijän on pidettävä kirjanpitoa hankituista tuotantopanoksista ja myydyistä tuotemääristä ja ostajista. Tarkastuksesta laaditaan tuotantotarkastuskertomus. ELY-keskus tekee päätöksen tuotantotarkastuskertomuksen perusteella. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 15.)

Luomuvalvontaan liittyvät tarkastukset ovat kaikki maksullisia. Nämä maksut koostuvat luonnonmukaisen tuotannon rekisteriin merkitsemisen maksusta (110,00 €), jota ei tarvitse maksaa kuin kerran. Vuotuinen luonnonmukaisen tuotannon tarkastuksen perusmaksu on 113,50 €. Kotieläintuotannon tarkastus perustuu tuntihinnoitteluun, joka on 91,00 €/h. Viljelytuotannon hinnoittelu perustuu hehtaari hintaan, 8,50 €/ha. Viljelyalan maksun enimmäismäärä on 908,00 €. (Kooste luomuvalvonnan maksuista 2015.)

5 YLEISET JA KASVITUOTANNON OHJEET

5.1 Luomusuunnitelma

Luomusuunnitelmassa on tarkoituksena kuvata tilan toimintaa ja toimintatapoja. Sen on tarkoitus toimia oppaana ja apuvälineenä tilalle. Tilalla tulee aina olla ajan-
tasainen luomusuunnitelma. Luomusuunnitelmaa ei tarvitse hyväksyttää erikseen
viranomaisella, ja sen voi laatia myös itse tai neuvojan kanssa. Kertaalleen laadittua
luomusuunnitelmaa tulee päivittää aina tarpeen mukaan. Luomusuunnitelmaa tar-
kistetaan luomutarkastuksen yhteydessä. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 13.)

Jos tilalla on myös tavanomaista viljelyä, tai tavanomaista muuta toimintaa, tulee
myös se kuvata luomusuunnitelmassa. Luomusuunnitelmassa on oltava vähintään-
kin seuraavat asiat (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 13,14):

- Kuvaus tuotanto- ja varastointitiloista
- Viljelykiertosuunnitelma
- Lannoitusuunnitelma
- Kasvinsuojelusuunnitelma
- Viljelyskartta
- Kuvaustuotteiden kuljetuksesta
- Muut mahdolliset asiat

5.2 Vuosittainen tuotantosuunnitelma

Vuosittaisessa tuotantosuunnitelmassa tulee ilmetä viljeltävät kasvit lohkokohtai-
sesti. Tarkastusta varten voi esittää esimerkiksi kopioita 102B ja 117 lomakkeista.
(Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 14.)

5.3 Alihankinta

Alihankinnalla tarkoitetaan toimintaa, jossa luomuyksikkö ulkoistaa jonkun tuotan-
non vaiheen, esimerkiksi viljan kuivauksen, ulkoisella toimijalla. Tällöin tulee tehdä

alihankintasopimus. Sopimuksessa tuotteita käsittelevä osapuoli sitoutuu noudattamaan luonnonmukaisen tuotannon tuotantoehtoja. Alihankkijan sitoumus tarvitaan, vaikka toimija olisikin luomutila ja kuuluisi luonnonmukaisen valvonnan piiriin. Päämiehen, eli alihankintaa käyttävän tilan, on lähetettävä ELY-keskukselle sitoumus, josta ilmenee alihankkijan toimipaikat ja osoite. Alihankkijan suorittama työ tarkastetaan osana päämiehen toimintaa. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 22.)

5.4 Varastokirjanpito

Luomutilalla tulee pitää kirjaa sinne tulevista ja lähtevistä tuotteista sekä tuotantopanoksista. Kirjanpitoon merkityt tuotteet on voitava todentaa tositteilla. Tuotteet tulee merkitä määrinä, esimerkiksi tonneina, kiloina, hehtolitroina, kuutioina tai kappaleina. Varastokirjanpidosta tulee laskea tase vähintään sato- tai kalenterivuositain. Taseesta tulee ilmetä kuinka paljon tuotteita ja tuotantopanoksia on kulloinkin varastossa. Varastokirjanpidon tulee sisältää seuraavat asiat (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 29, 30):

- Tapahtuma (osto, myynti, sadonkorjuu yms. sekä myyjä, vastaanottaja ja toimittaja)
- Tuote (käyttötarkoitus, esim. siemen, rehu)
- Toimituspäivämäärä
- Saateasiakirjojen tarkastusten tulos
- Tuotantotapa (luomu, siirtymävaihe, tavanomainen)
- Mittayksikkö
- Tositteet
- Tase

5.5 Lohkokirjanpito

Tilalla olevista lohkoista on pidettävä kasvulohkokohtaisesti kirjaa. Lohkokirjanpidon tulee sisältää seuraavat asiat (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 30):

- Pinta-ala, lohkotunnus, kasvilaji ja kerääjäkasvit

- Muokkaus ja kylvömuokkauspäivät
- Kylvöpäivämäärä, lajike ja siemenmäärä
- Lannoitteet ja maanparannusaineet sekä niiden käyttömäärät. Perusteet, mikäli niitä ei ole mainittu luomusuunnitelmassa.
- Kasvinsuojelutoimenpiteet ja päivämäärät. Käytetyt aineet, määrät ja perusteet käytölle.
- Rikka-, tuholais- ja kasvitautihavainnot
- Sadon määrä, korjuupäivä sekä tuotantotapa (luomu, siirtymävaihe, tavanomainen)

5.6 Siirtymävaihe

Siirtymävaihe on aika, jolloin lohkoja tulee viljellä luonnonmukaisesti, mutta satoa ei voida vielä markkinoida luomuna. Siirtymävaihe alkaa siitä päivästä, jolloin hakemus valvontajärjestelmään on saapunut ELY-keskukselle. Yksivuotisilla kasveilla ja monivuotisilla nurmilla siirtymäaika on 24 kuukautta. Tämän jälkeen korjattavaa satoa tai kylvettävien kasvien satoa voidaan markkinoida luonnonmukaisina tuotteina. Monivuotisten kasvien siirtymäaika on 36 kuukautta, jonka jälkeen tuotetta voidaan markkinoida luonnonmukaisena. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 31.) Alla olevassa taulukossa (Taulukko 1) on selvennetty siirtymävaiheen pituutta kasviryhmittäin. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 31.)

Taulukko 1. Siirtymävaiheen pituus
(Elintarviketurvallisuusvirasto 2015).

Kasviryhmä	Tuotteen markkinointi mahdollista siirtymävaihetuotteena, jos	Tuotteen markkinointi mahdollista luomutuotteena, jos
Yksivuotiset tuotteet (esim. ohra, porkkana)	siirtymävaihe on kestänyt vähintään 12 kuukautta ennen kasvin sadonkorjuuta	siirtymävaihe on kestänyt vähintään 24 kuukautta ennen kasvin kylvöä
Monivuotiset numikasvit (esim. timotei, apila, vuohenheme) rehuksi	siirtymävaihe on kestänyt vähintään 12 kuukautta ennen kasvin sadonkorjuuta	siirtymävaihe on kestänyt vähintään 24 kuukautta ennen kasvin sadonkorjuuta
Muut monivuotiset kasvit (esim. mansikka, raparperi, omena)	siirtymävaihe on kestänyt vähintään 12 kuukautta ennen kasvin sadonkorjuuta	siirtymävaihe on kestänyt vähintään 36 kuukautta ennen kasvin sadonkorjuuta

Joissakin tapauksissa siirtymävaihetta voidaan lyhentää tai pidentää. Siirtymävaiheen pidentyminen on mahdollista, jos tilalla on käytetty pitkävaikutteisia kasvinsuojeluaineita ennen luomutuotantoon siirtymistä. ELY-keskus päättää siirtymävaiheen pidennyksestä tai lyhennyksestä ja päätöksessä otetaan huomioon lohkon aiempi käyttö. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 32.)

Siirtymävaihetta voidaan lyhentää, jos lohko kuuluu esim. luonnonhaittakorvauksen tai muun virallisen ohjelman piiriin, jonka avulla voidaan todeta, ettei lohkolla ole käytetty luonnonmukaisessa tuotannossa kiellettyjä aineita. Tällöin aiempi käyttö voidaan huomioida täysmääräisesti. Näitä ovat esim. luonnonhoitopellot ja viherkesannot. Myös raiviot, metsälaitumet ja viljelemättä olleet pellot lasketaan takautuvasti siirtymävaiheeksi. Siirtymävaiheen lyhennystä voidaan myöntää yhden tai kahden vuoden osalta. Siirtymävaiheen lyhentämistä haetaan 9d-luomuvalvontalomakkeella ja sitä voi hakea milloin tahansa. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 32.)

5.7 Viljelykierto

Viljelykierron tarkoituksena on säilyttää ja lisätä maaperän orgaanista ainesta, lisätä maaperän monimuotoisuutta ja kestävyyttä sekä estää tiivistymistä ja eroosiota. Tämä saadaan toteutumaan, kun viljelykierrossa on monivuotisia palkokasveja sekä viherlannoitusnurmia. Luonnonmukaisen karjanlannan käytöllä saadaan myös lisättyä ja ylläpidettyä maaperän monimuotoisuutta. Viljelykierron tarkoituksena on myös torjua ja pitää kurissa taudit, tuholaiset ja rikkakasvit. Luomutoimijan on pystyttävä

todistamaan, että käytetyt viljelymenetelmät eivät heikennä maan monimuotoisuutta ja viljavuutta. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 33.)

Eviran tulkinta viljelykierrosta ja sen tavoitteiden toteutumisesta on, että palkokasveja on oltava vähintään 30 % viljelykierrosta kullakin loholla. Viljakasveja ja palkoviljaa voi olla enintään kolmena peräkkäisenä vuonna kullakin loholla. Perunaa ja muita yksivuotisia erikoiskasveja voi olla enintään kahtena peräkkäisenä vuonna kullakin loholla. Viherlannoitusnurmia voi olla enintään kolmena peräkkäisenä vuotena. Hernettä ja härkäpapua ei hyväksytä kierron ainoiksi palkokasveiksi, vaan kierrossa täytyy olla myös esim. apilaa. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 33.)

Viljelykierron palkokasviprosenttiosuus lasketaan siten, että annetaan kertoimet kaikille kierron kasveille. Kokonaisina palkokasvivuosina eli kertoimella yksi olevia kasveja ovat esimerkiksi yksi- ja monivuotiset palkokasvivaltaiset nurmet ja viherlannoituskasvustot, yksivuotiset palkokasvivaltaiset sekakasvustot sekä yksivuotiset puhtaat palkokasvikasvustot. Kertoimella 0,3 voidaan huomioida eri käyttöön tarkoitetut palkokasvit. Näitä ovat esim. alus- ja kerääjäkasvit, suojaviljaan perustettu nurmi sekä pyydyskasvit. Puhtaat viljakasvustot ja esim. perunakasvustot ovat kertoimeltaan nolla. Esimerkiksi viisivuotinen viljelykierto: 1. kevätilja + apilansiemen – 2. apilanurmi – 3. apilanurmi – 4. syysvilja – 5. herne-kaura. Kierrossa ovat palkokasvivuosien kertoimet seuraavat: $0,3 + 1 + 1 + 0 + 1 = 3,3$. Palkokasvikertoimeksi saadaan 3,3 ja kun se jaetaan viljelykierron kestolla eli viidellä vuodella, saadaan kierrossa palkokasvien osuudeksi 66 prosenttia. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 34.)

5.8 Tavanomaisen lannan käyttö

Luomuyksikössä on sallittua käyttää tavanomaista lantaa, jos riittävää ravinnemäärää ei saavuteta viljelykierrolla ja muista luomuyksiköistä saatavalla lannalla, tai jos sitä ei ole saatavilla. Lannan käyttötarve tulee perustella luomusuunnitelmaan tai lohkokirjanpitoon. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 36.)

Jos käytetään tavanomaista virtsaa ja lietelantaa, tulee niiden olla ilmastettua tai laimennettua. Teollismaisen lannan käyttö on kielletty luomutuotannossa. Teollisella lannalla tarkoitetaan lantaa, joka syntyy kotieläinyksiköstä, jossa eläinmäärä on yli 2,0 ey/ha. Lantaa ei lasketa teollismaiseksi, jos tavanomaisella kotieläinyksiköllä on esimerkiksi lannanlevityssopimusalaan niin paljon, että eläinyksikkömäärä ei ylitä 2,0 ey/ha. Tavanomaisen tilan, joka luovuttaa lantaa tulee antaa vastaanottajalle selvitys, mikä on eläinyksikkömäärä suhteessa lannanlevitysaltaan. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 36.)

5.9 Lisäysaineisto

Luomutuotannossa on käytettävä luonnonmukaista lisäysaineistoa sekä siirtymävaiheessa että sen jälkeen. Luomusiementä voi tuottaa itse tai ostaa ulkopuolelta. Evira ylläpitää luomulisäysaineistorekisteriä, josta selviää luomuna saatavilla olevat kasvilajit ja lajikkeet. Toimijan tulee itse seurata rekisteriä ja varmistaa, onko lisäysaineistoa saatavana luomuna. Itse tuotetun lisäysaineiston osalta lohkomuistiinpanoja ja varastokirjanpitoa voi käyttää tositteina. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 41.)

Toimija voi hakea lupaa, käyttää tavanomaista lisäysaineistoa. Lupa myönnetään yhden kasvukauden ajaksi ja sitä haetaan ELY-keskukselta. Lupaa hakiessa tulee perustella tavanomaisen lisäysaineiston käyttö. Syitä voivat olla mm. se, että kyseistä kasvilajia tai lajiketta ei ole saatavana luomuna, siementä ei pystytä toimittamaan ennen kylvöä, lajike ei sovi kasvuajaltaan tai muilta viljelyteknisiltä ominaisuuksiltaan alueelle tai sadon ostaja tai käyttäjä edellyttää tiettyä lajiketta. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 32.)

Evira voi myös yleisesti myöntää luvan tavanomaisen lisäysaineiston käytölle. Tämä voidaan myöntää kasvilajille, jonka yhtäkään lajiketta ei ole luomulisäysainerekisterissä tai lajikkeelle, jos saman lajin muut vaihtoehdot eivät ole soveltuvia. Eviran myöntämä lupa on voimassa siihen saakka, kunnes kyseessä olevat lajit ja lajikkeet ilmoitetaan luonnonmukaisen lisäysaineiston rekisteriin. (Elintarviketurvallisuusvirasto 2015, 42.)

6 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Etelä-Pohjanmaan alueen luonnonmukaisen alkutuotannon tarkastuksien haasteita sekä tuottajien että tarkastajien näkökulmasta. Tutkimuksen kysymykset valittiin niin, että ne koskevat tarkastustilanteessa tarkastettavia kohtia. Kuitenkin haluttiin myös vapaan sanan ja kommenttien avulla saada tarkentavaa tietoa ja yleistä näkökulmaa tarkastuksista.

Suurimmaksi osaksi kyselytutkimus on määrällistä eli kvantitatiivista tutkimusta. Siinä sovelletaan tilastollisia menetelmiä. Numerot ja mitatut luvut muodostavat pääosin kyselyaineiston ja niiden vastaukset esitetään yleensä numeerisesti, vaikka kysymykset esitetään sanallisesti. Täydentäviä tietoja voidaan antaa sanallisesti kysymyksiin, joiden esittäminen numeerisesti olisi epäselvää. Määrällisellä tutkimuksella kartoitetaan yleiskäsityksiä. (Vehkalahti 2008, 13.)

Opinnäytetyön kyselyt tehtiin Webropol-ohjelmalla ja vastaajille lähetettiin linkki kyselyyn sähköpostilla saatekirjeen (Liite 1) kera. Saatekirjeen avulla vastaaja saa kuvan siitä mitä tutkimus koskee, tutkimuksen perustiedot ja kuka tutkimusta tekee (Vehkalahti 2008, 47). Saatekirjeellä on suuri merkitys tutkimuksen onnistumisen kannalta. Vaikka itse kyselylomake olisi hyvä, ei vastaaja välttämättä edes avaa sitä, mikäli saatekirje on vajavainen tai epäasiallinen (Vehkalahti 2008, 48).

Verkkolomakkeella tehdyn kyselyn tulokset tallentuvat automaattisesti sähköiseen muotoon. Verrattuna paperilomakkeeseen se ei ole niin virhealtis eikä aikaa vievä. Paremmen vastausprosentin saavuttamiseksi ja kattavamman tuloksen saamiseksi on kyselylomaketta hyvä testata ennen varsinaista kyselyn lähettämistä. Testiryhmän ei tarvitse olla suuri, muutama testaaja riittää. (Vehkalahti 2008, 48.) Verkkolomake (Liitteet 2 ja 3) valikoitui tutkimukselle, koska se on kokonaisedullisempi vaihtoehto sekä nykyaikaisempi tutkimuksen kannalta kuin postitettava paperinen kyselylomake. Kyselylomakkeen toimivuutta ja vastaamisaikaa testattiin noin viidellä testivastaajalla, jotka sopivat myös varsinaiseen kohderyhmään. Lomakkeessa oli sekä avoimia että monivalintakysymyksiä. Suurin osa kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymyksillä haluttiin tehdä kyselystä helpommin vastattava sekä myös nopeammin analysoitava. Avoimilla vastauksilla haettiin lisätietoja

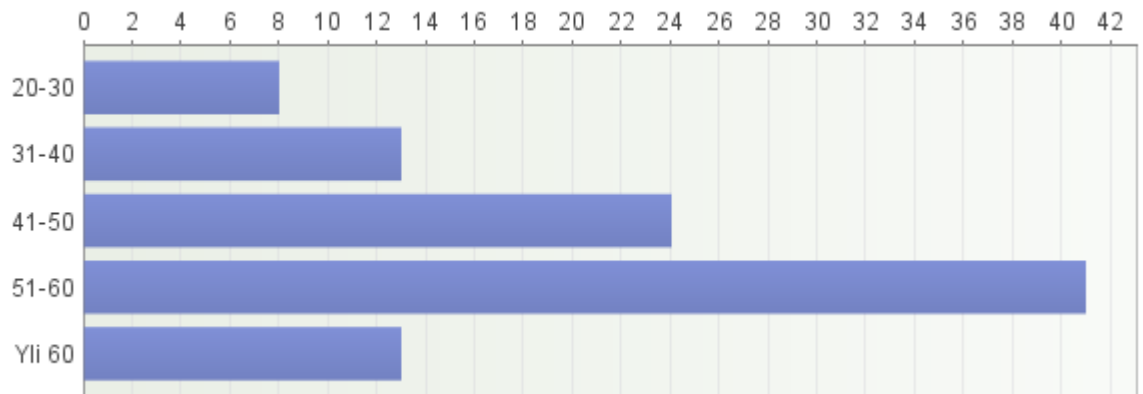
ja tarkennuksia osaan monivalintakysymyksistä sekä haluttiin myös saada vastaajien vapaata sanaa ja mielipidettä esille. Vastausten analysoinnissa käytettiin Webropol-ohjelmaa.

Kysely lähetettiin Etelä-Pohjanmaan alueen 305 tuottajalle. Näistä 100 vastasi kyselyyn, jolloin vastausprosentiksi saatiin 33. Kaikista yhdeksästä Etelä-Pohjanmaan alueen luomutarkastajista seitsemän vastasi kyselyyn, jolloin tarkastajien vastausprosentiksi saatiin 78.

7 TUOTTAJAKYSELYN TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

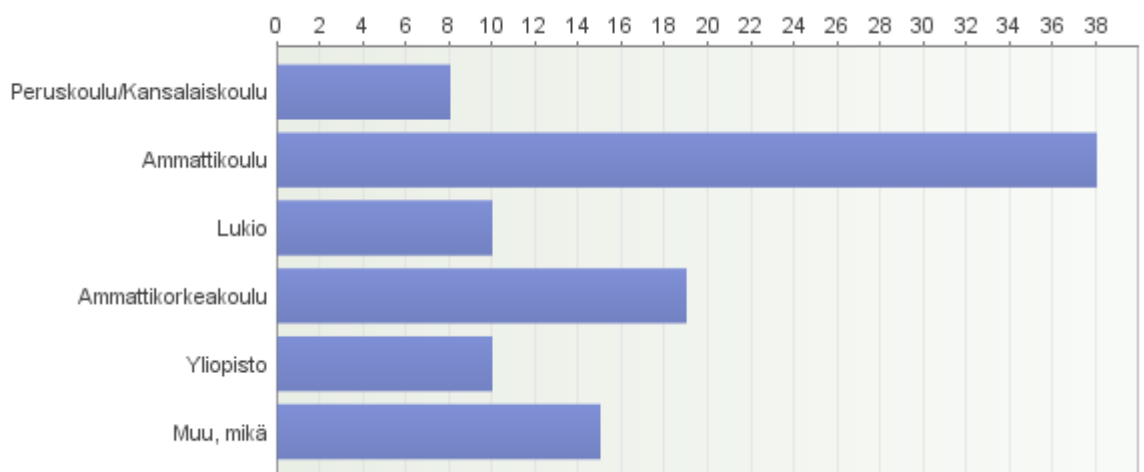
7.1 Taustatiedot

Suurin osa Etelä-Pohjanmaan luomutuottajista on iältään 51–60 vuotta. Nuoria alle 30-vuotiaita on vain 8 tuottajaa (Kuvio 1).

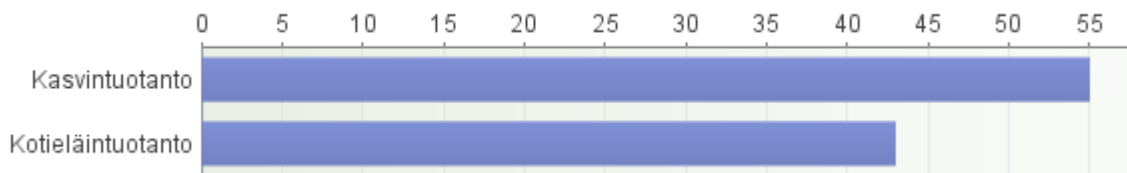
Kuvio 1. Tuottajien ikäjakauma

Tuottajista suurin osa oli käynyt ammattikoulun. Toiseksi eniten oli ammattikorkeakoulun käyneitä. Kolmanneksi eniten oli valittu vaihtoehto muu koulutus, jossa oli mainittu mm. opistotason agrologikoulutus. Vähiten tuottajia oli käynyt vain peruskoulun. (Kuvio 2)

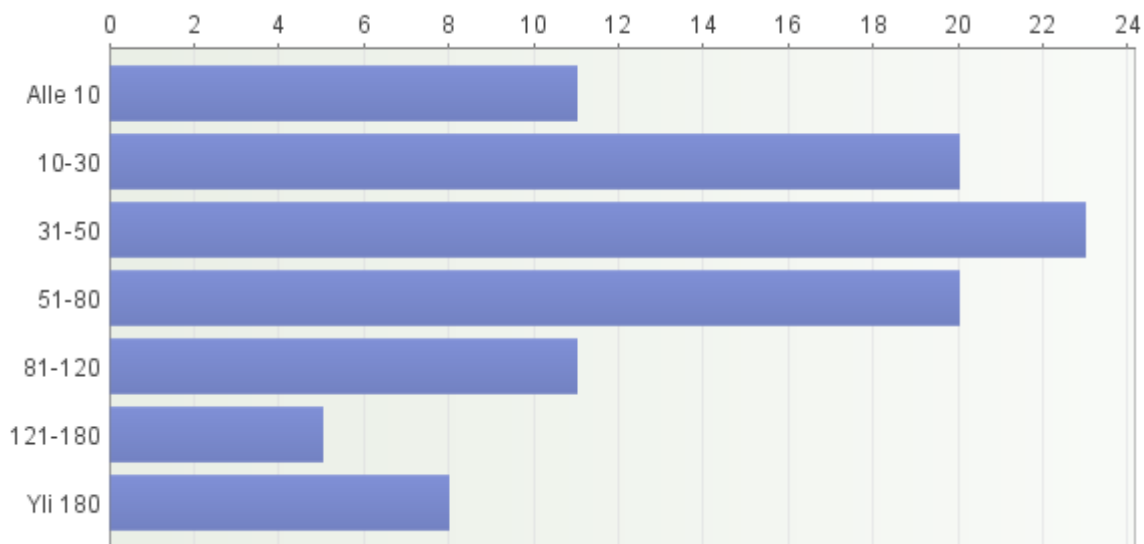
Kuvio 2. Tuottajien koulutus

Luomutilojen yleisin tuotantosuunta oli kasvintuotanto. Kotieläintuotantoa harjoitti 43 tuottajaa, joista todella monella oli emolehmätila. (Kuvio 3.)

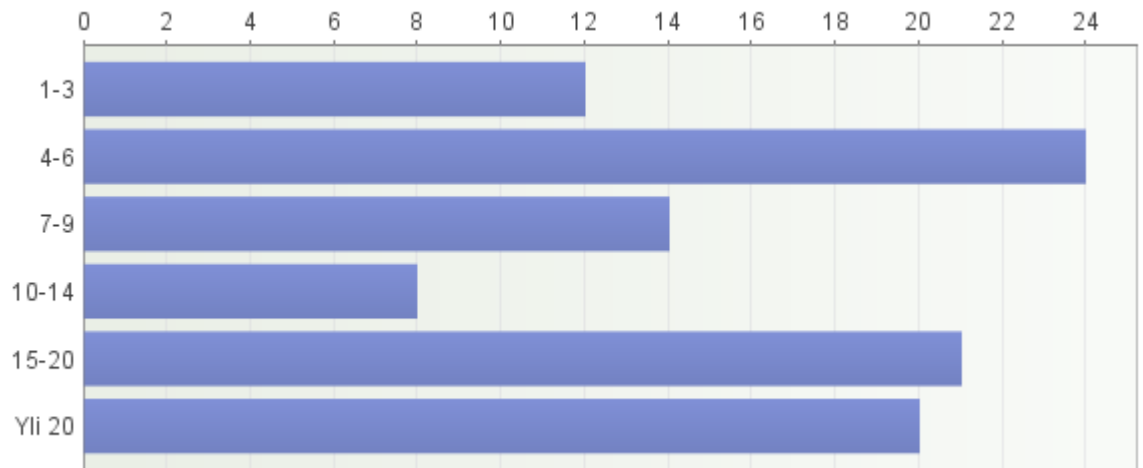
Kuvio 3. Tilan tuotantosuunta

Suurimmalla osalla luomutiloista oli peltopinta-alaa 31-50 ha. Yli puolella vastaajista peltopinta-ala oli alle 81 (Kuvio 4).

Kuvio 4. Tilan koko, ha

Suurin osa Etelä-Pohjanmaan luomutuottajista on ollut luomutuotannossa 4–6 vuotta. Toiseksi eniten tiloja on ollut luomutuotannossa 15–20 vuotta. Kolmanneksi eniten tiloja on ollut luomutuotannossa yli 20 vuotta. Kaikkein vähiten tiloja on ollut 10–14 vuotta luomutuotannossa. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Luomutuotantoajan pituus

7.2 Väittämät

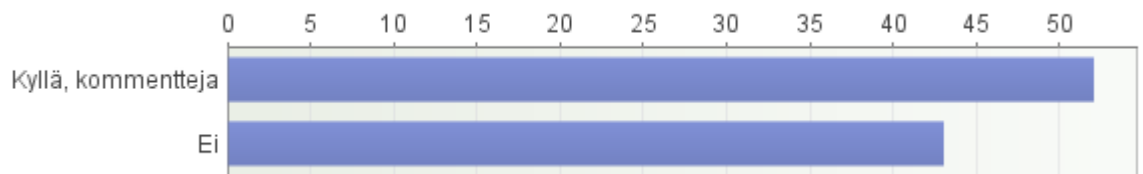
Luomutuottajista suurin osa pitää luomutarkastusta tärkeänä. Tuottajien mielestä luomutarkastus ei ole liian usein, vaikkakin tuottajien mielipiteet erosivat paljon. Tuottajien mielestä luomutarkastus on kuluttajien kannalta tärkeä. Tuottajien mielestä tarkastajat tuntevat hyvin säädökset. Luomusäädökset koettiin vaikealukuisiksi. Tuottajat kokevat saavansa tarpeeksi tietoa muuttuvista säädöksistä, mutta 25 tuottajan mielestä tietoa ei saanut tarpeeksi (taulukko 2).

Taulukko 2. Väittämät, tuottajavastaukset

	Eri mieltä	Jokseen- kin eri mieltä	Ei eri eikä sa- maa mieltä	Jokseen- kin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Yhteensä
Pidän luomutarkastusta tärkeänä	2	5	15	36	38	2	98
Luomutarkastus on mielestäni liian usein	11	14	24	16	27	6	98
Luomutarkastus on tärkeä kuluttajien kan- nalta	1	2	8	24	57	6	98
Tarkastajat tuntevat hyvin säädökset	3	6	8	28	49	4	98
Koen luomusäädökset vaikeasti tulkittavaksi	6	11	12	39	20	9	97
Saan tarpeeksi tietoa muuttuvista säännök- sistä	8	17	19	39	15	0	98
Yhteensä	31	55	86	182	206	27	587

7.3 Valvontaviranomaisten tulkintaerot

Mielipiteet siitä, tulkitsevatko tarkastajat asioita eri tavoin, menivät lähes tasan. Vähän enemmän oltiin sitä mieltä, että tulkintaeroja on. Tuottajien mielestä tarkastajissa on suuria eroavaisuuksia, koska tarkastajien taustat ovat erilaisia. Yleensä myös tavanomaisia tiloja tarkastavia tarkastajia syytettiin tulkintaeroista. Suurimpana syynä tuottajat pitivät kuitenkin säädösten tulkinnanvaraisuutta. (Kuvio 6.)

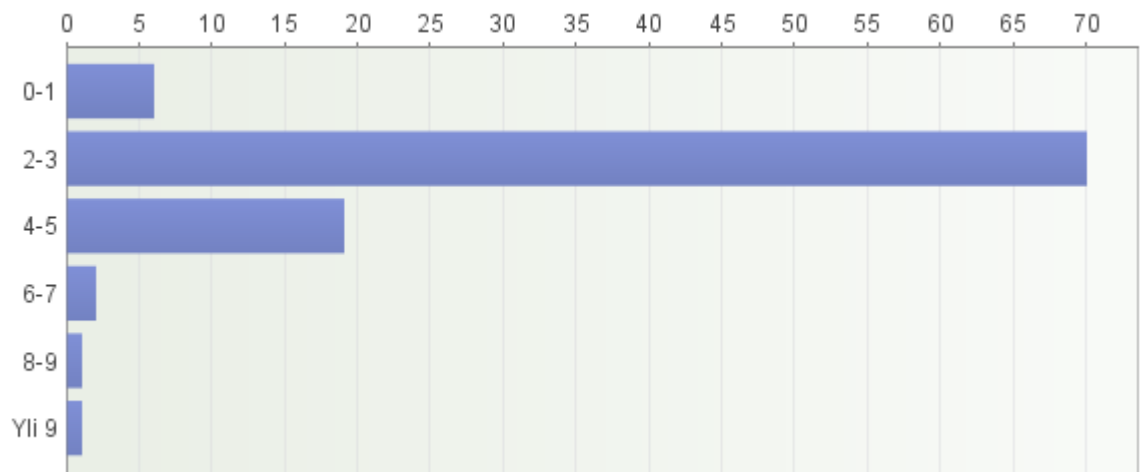

Kuvio 6. Tarkastajien tulkintaerot

7.4 Tarkastukseen kuluva aika

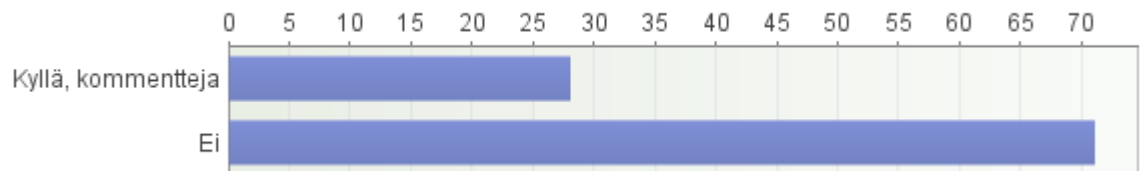
Tuottajien mielestä normaali tarkastusaika on 2–3 tuntia. Näin ollen tarkastuksiin ei kulu liikaa aikaa. Toiseksi eniten kannatusta sai 4–5 tuntia, 19 tuottajaa oli tätä

mieltä. Vähiten kannatusta sai 8–9 tuntia ja yli 9 tuntia kestävät tarkastukset. (Kuvio 7.)

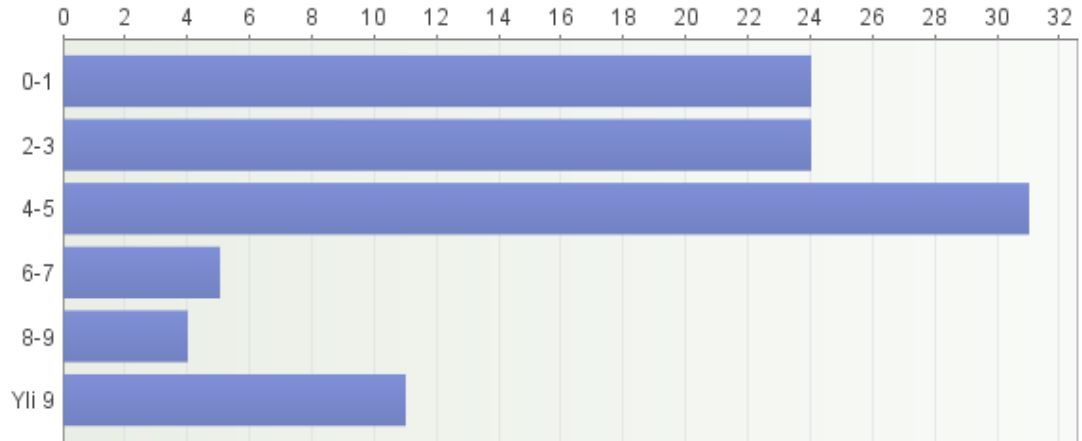
Kuvio 7. Tarkastukseen kuluva aika

Suurin osa tuottajista on sitä mieltä, ettei tarkastukseen kulu liikaa aikaa. Kuitenkin 28 tuottajan mielestä tarkastukseen kuluu liikaa aikaa. Tuottajat kommentoivat monimutkaisia lomakkeita huonoiksi, asioiden toistamista paperitöissä ja sähköisten tietojen kirjaamista liikaa paperille. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Kuluuko tarkastukseen liikaa aikaa

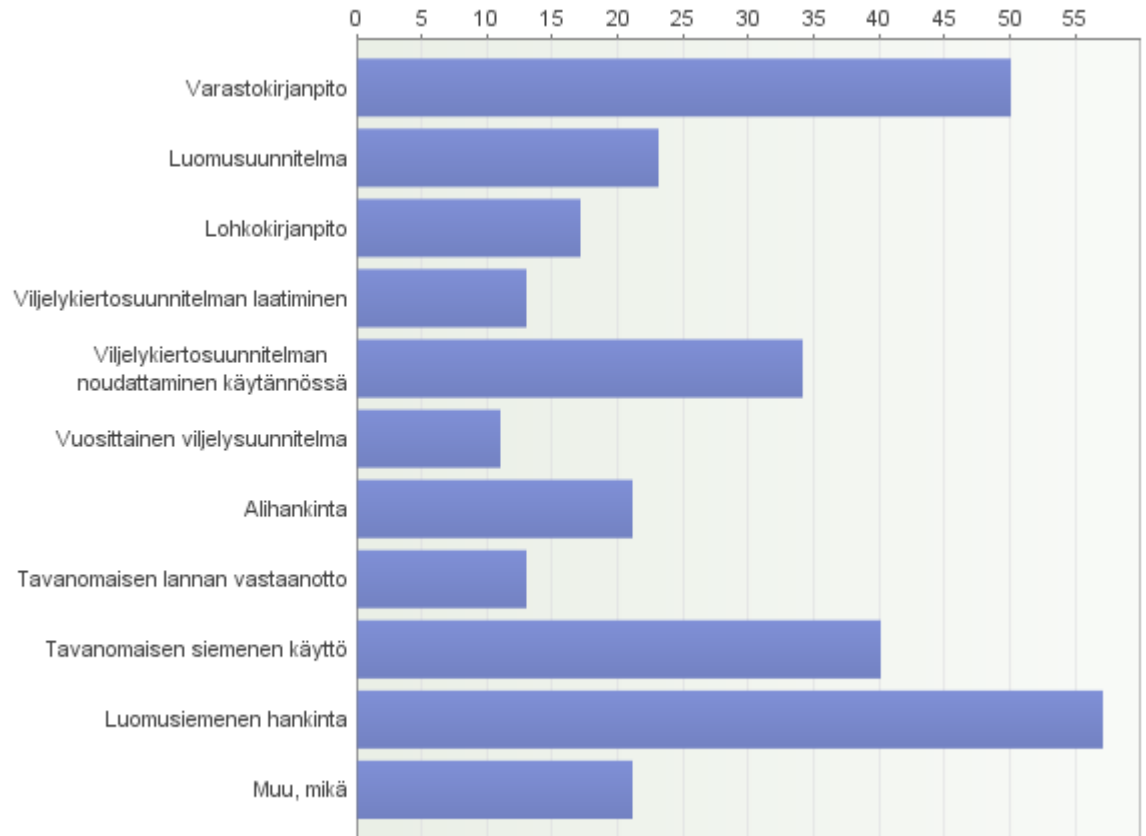
Noin puolella tuottajista aikaa valmistautumiseen kului 0–3 tuntia. Korkeimman kannatuksen sai kuitenkin 4–5 tuntia. Vähiten kannatusta sai 8–9 tuntia. (Kuvio 9)

Kuvio 9. Tarkastukseen valmistautumiseen kuluva aika

7.5 Vaikeat ja haasteelliset seikat luomutuotannossa

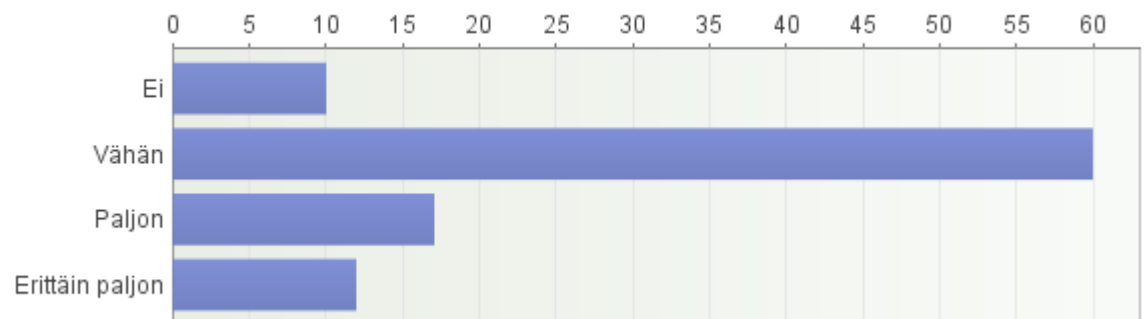
Tuottajat kokivat vaikeimmaksi asiaksi luomusiemenen hankinnan. Toiseksi haasteellisimmaksi nousi varastokirjanpito. Kolmanneksi nousi tavanomaisen siemenen käyttö. Vähiten kannatusta eli asia, joka koettiin helpoksi, oli vuosittainen viljelysuunnitelma. Osa tuottajista koki vain yhden asian vaikeaksi, mutta kysymykseen oli pakko antaa kolme vastausta, jolloin kuvioon tulee hieman vääristymää. Joidenkin tuottajien mielestä siirtymävaihe on sekava luomuun siirtyessä. (Kuvio 10.)

Kuvio 10. Haasteelliset asiat

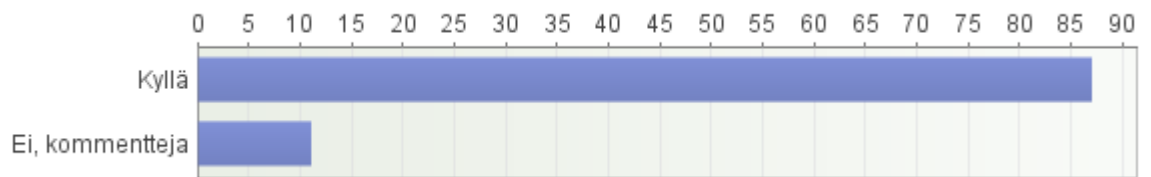
7.6 Muut kysymykset

Suurin osa viljelijöistä oli sitä mieltä, että tarkastus tuottaa vähän paineita. Kymmenen tuottajan mielestä tarkastus ei tuota paineita. Melko monen mielestä tarkastus tuottaa paineita/stressiä. (Kuvio 11.)

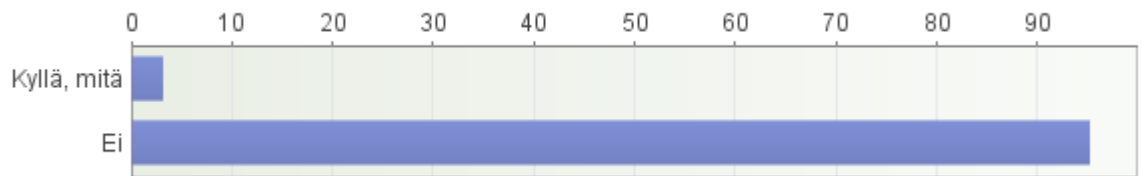
Kuvio 11. Tuottaako tarkastus paineita/stressiä

Tuottajista suurimman osan mielestä tarkastuksesta ilmoitetaan ajoissa. Muutama tuottajan mielestä tarkastuksesta ei ilmoiteta tarpeeksi ajoissa. (Kuvio 12.)

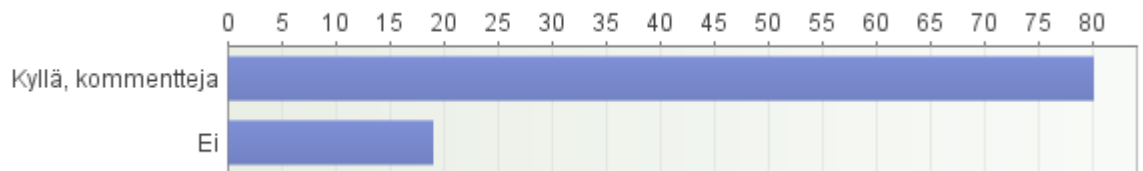
Kuvio 12. Ilmoitetaanko tarkastuksesta ajoissa

Tuottajien mielestä tarkastajat eivät ole kumonnet toisien tarkastajien tulkintoja tai päätöksiä. Kolmen tuottajan mielestä tarkastuksessa oli kumottu edellisen tarkastuksen päätöksiä tai tulkintoja. (Kuvio 13.)

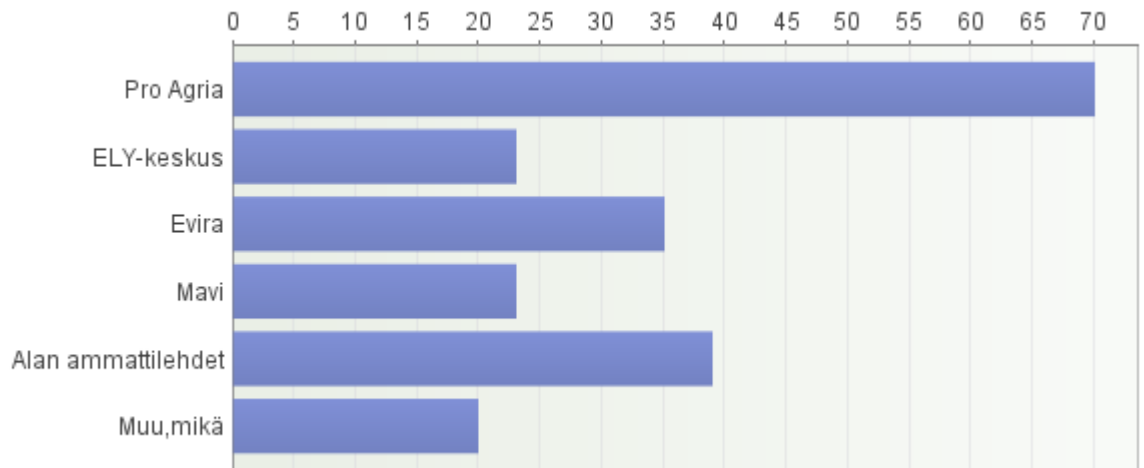
Kuvio 13. Ovatko tarkastajat kumonnet toistensa päätöksiä

Suurimman osan mielestä tarkastus on liian kallis. Tarkastusta kalliina piti 80 tuottajaa. Kuitenkin 19 tuottajan mielestä tarkastus ei ollut kallis. Tuottajat perustelivat kalleutta seuraavasti: pieneltä viljatilalta menee suuri osa liikevaihdosta tarkastukseen, koko luomutuki menee tarkastusmaksuun, viranomaisten tekemä tarkastus pitäisi olla maksuton, maksu on noin 2 % koko tukipotista ja ylärajan takia halvempi isoille tiloille. (Kuvio 14.)

Kuvio 14. Onko tarkastus kallis

Tuottajat saavat eniten tietoa mielestensä Pro Agrialta. Seuraavana oli alan ammattilehdet, 39 tuottajan mielestä ja kolmanneksi tuli Evira, 35 tuottajan mielestä. Muiksi tietolähteiksi tuottajat olivat listanneet seuraavia: maataloustoimisto, kollegat, netti, Valvira, luomuneuvoja, koulutukset ja sosiaalinen media. (Kuvio 15.)

Kuvio 15. Tietoa muuttuvista säädöksistä

7.7 Avoin sana

Osa tuottajista koki tarkastuksen helpoksi ja paineettomaksi. Tätä perusteltiin sillä, että asiat pitää olla jatkuvasti ajan tasalla ja kunnossa joka päivä. Tarkastuksen sanottiin olevan myös hyvä ja tarpeellinen, kunhan tarkastajat ovat asiallisia. Pro Agrian neuvontaa keuhuttiin hyväksi, mutta kalliiksi käyttä.

Suurin osa tuottajista kuitenkin koki, että tarkastuksia on aivan liian usein. Paperityöhön ja byrokratiaan sanottiin kuluvaan aivan liian paljon aikaa. Suurin osa tuottajista myös koki, että valmistautumiseen saattaa mennä koko työpäivä, vaikka paperit olisivat tallessa ja mapeissa. Tarkastus koettiin myös turhauttavaksi, jos tilalla ei ollut muuttunut mikään edellisestä tarkastuksesta eikä edellisissä tarkastuksissa ole ollut huomautettavaa. Tarkastuksista sanottiin myös puuttuvan neuvonnallisuus ja tarkastus koettiin usein väkinäiseksi virheiden etsimiseksi. Osa tuottajista myös koki tarkastuksen henkisesti hyvin raskaaksi.

Täytettäviä kaavakkeita sanottiin vanhoiksi ja monimutkaisiksi. Suurin osa tuottajista myös koki, että tarkastajilla on aivan liikaa rästittävää papereita täytettävänä.

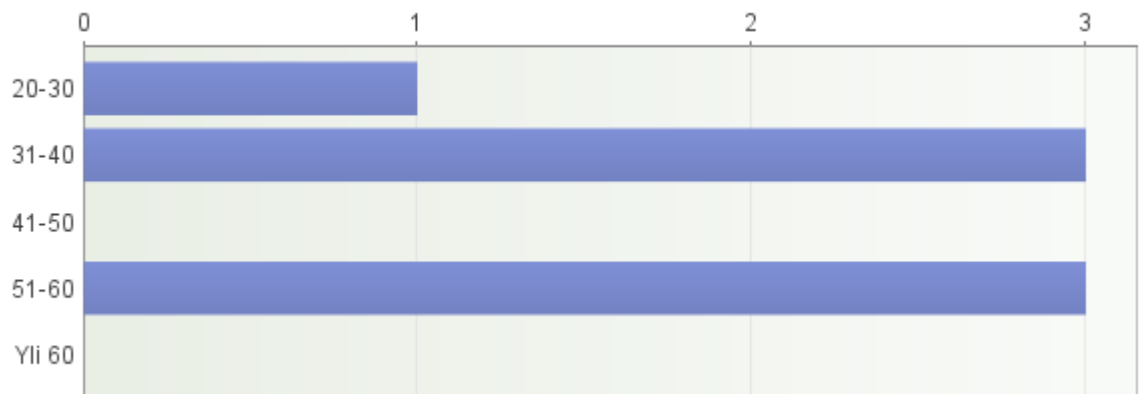
Nykyinen riskipistelaskenta koettiin monimutkaiseksi. Esimerkiksi lohkojen kaukainen sijainti koettiin turhana riskipisteiden nostajana. Isot tilat kokivat varastokirjapidon hyvin haasteelliseksi. Tuottajat myös kokivat epäreiluksi sen, että luomusäännöt eivät ole yhtä tiukat muualla Euroopassa, vaikka lainsäädännön tulisi olla sama kaikille EU alueen tuottajille, kun toimitaan samoilla markkinoilla.

Lisäaineiston seuraamisen sanottiin olevan välillä haastavaa ja aikaa vievää. Paperitekniisiin virheisiin ja siemenasioihin toivottiin huomautusjärjestelmää, jota voitaisiin käyttää ennen kuin annettaisiin mahdollinen sanktio tai markkinointikielto. Eläinpuolella korvamerkkien tarkastus koettiin haasteelliseksi, mikäli eläimet ovat laitumella. Eläinten lääkitseminen, niiden kirjaaminen ja hoitomäärien määrittäminen koettiin haasteelliseksi.

8 TARKASTAJAKYSELYN TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELO

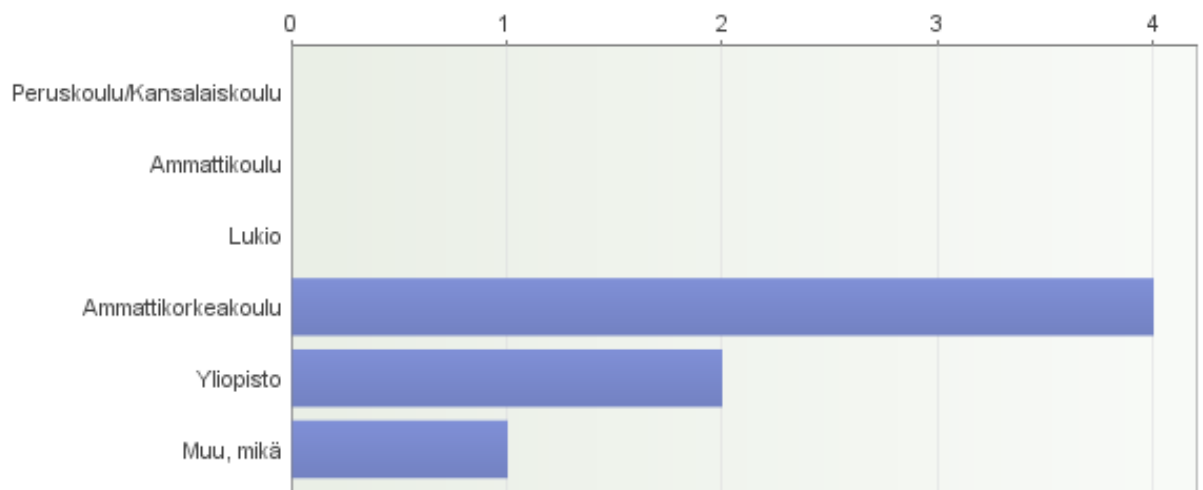
8.1 Taustatiedot

Vastaajia oli seitsemän, joista yksi oli iältään 20–30-vuotias, kolme oli 31–40 vuotiaita ja kolme 51–60-vuotiaita. (Kuvio 16.)

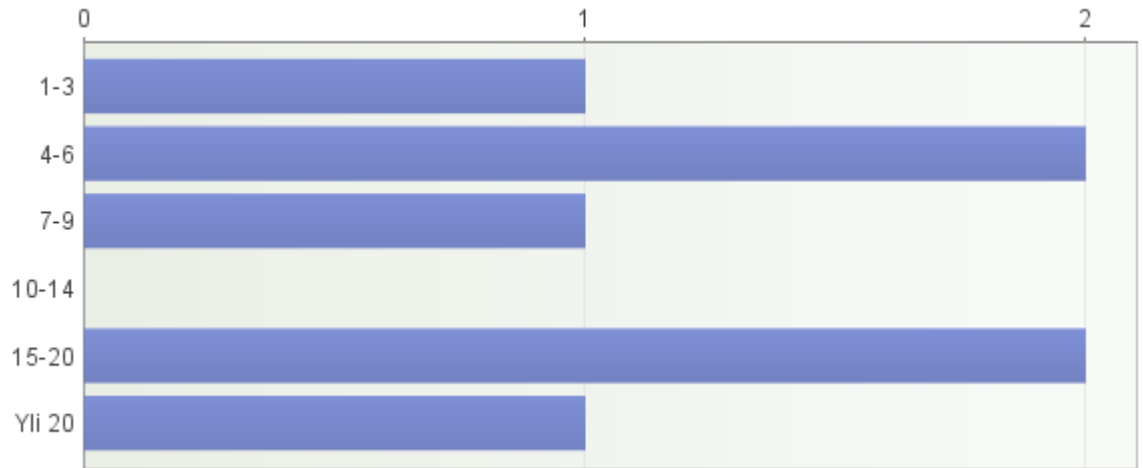
Kuvio 16. Tarkastajien ikä

Suurin osa tarkastajista oli käynyt ammattikorkeakoulun, neljä vastaajista. Kaksi tarkastajista oli käynyt yliopiston ja yksi oli suorittanut opiston. (Kuvio 17.)

Kuvio 17. Tarkastajien koulutus

Yksi tarkastaja on toiminut tarkastajana yhden vuoden, kaksi tarkastajaa on toiminut 4–6 vuotta, yksi tarkastaja on toiminut 7–9 vuotta, kaksi tarkastajaa on toiminut 15–20 vuotta ja yksi tarkastaja yli 20 vuotta. (Kuvio 18.)

Kuvio 18. Aika, kauanko toiminut tarkastajana

8.2 Väittämät

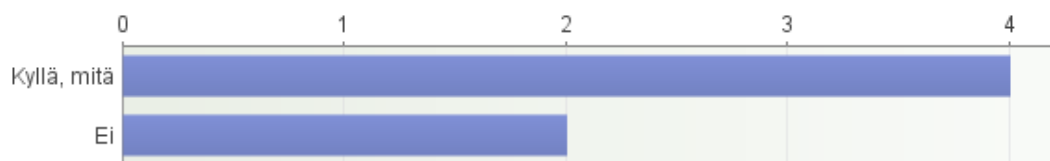
Tarkastajat olivat yhtä mieltä siitä, että luomutarkastus on tärkeä. Se, onko luomutarkastus liian usein, aiheutti pientä hajontaa, mutta pääsääntöisesti sen ei koettu olevan liian usein. Varsin yksimielisiä tarkastajat olivat myös siitä, että luomutarkastus on tärkeä kuluttajien kannalta. Tarkastajien mielestä myös tuottajat tuntevat kohdullisen hyvin säädökset. Suurin osa tarkastajista koki luomusäädökset vaikeasti tulkittaviksi. Tiedon saanti muuttuvista säädöksistä koettiin riittäväksi. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Väittämät, tarkastajavastaukset

	Eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Eri eikä samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	Samaa mieltä	En osaa sanoa	Yhteensä
Pidän luomutarkastusta tärkeänä	0	0	0	0	7	0	7
Luomutarkastus on mielestäni liian usein	1	3	2	1	0	0	7
Luomutarkastus on tärkeä kuluttajien kannalta	0	0	0	1	6	0	7
Tuottajat tuntevat hyvin säädökset	0	1	0	6	0	0	7
Koen luomusäädökset vaikeasti tulkittavaksi	0	2	0	3	2	0	7
Saan tarpeeksi tietoa muuttuvista säännöksistä	0	1	1	4	1	0	7
Yhteensä	1	7	3	15	16	0	42

8.3 Valvontaviranomaisten tulkintaerot

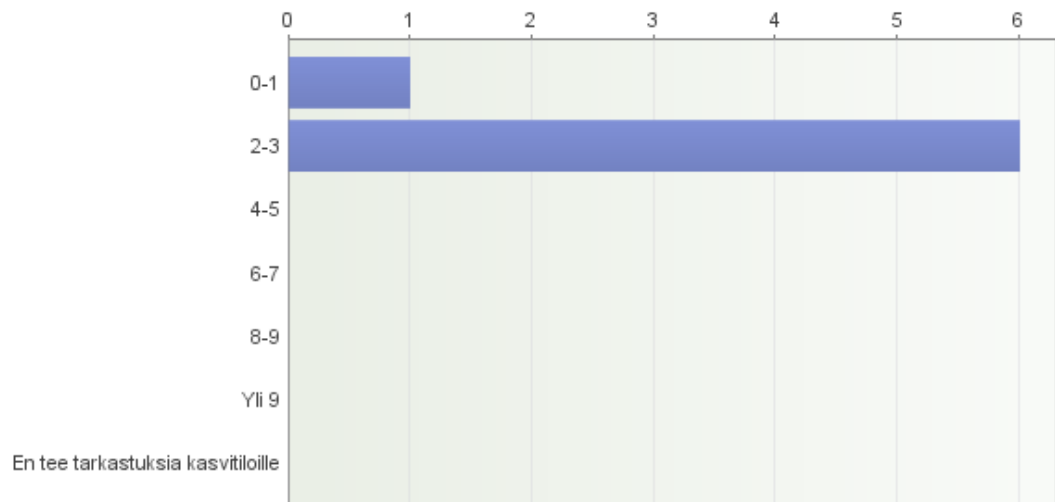
Kahden tarkastajan mielestä tulkintaeroja valvontaviranomaisten välillä ei ole. Neljä tarkastajaa oli kuitenkin sitä mieltä, että tulkintaeroja on. Tulkintaeroiksi kerrottiin mm. se, miten riskiperusteista valvontaa tehdään ja miten luomusäädöksiä tulkitaan. Vastauksista myös ilmeni, että ELY-keskusten välillä sekä ELY:n ja Eviran välillä on tulkintaeroja. Tarkastajat myös kertoivat, että tuotanto-ohjeissa ei ole tarpeeksi perusteita kaikille asioille. Sädökset koettiin myös monimutkaisiksi eikä niitä ole avattu riittävän selkeästi. (Kuvio 19.)

Kuvio 19. Valvontaviranomaisten tulkintaerot

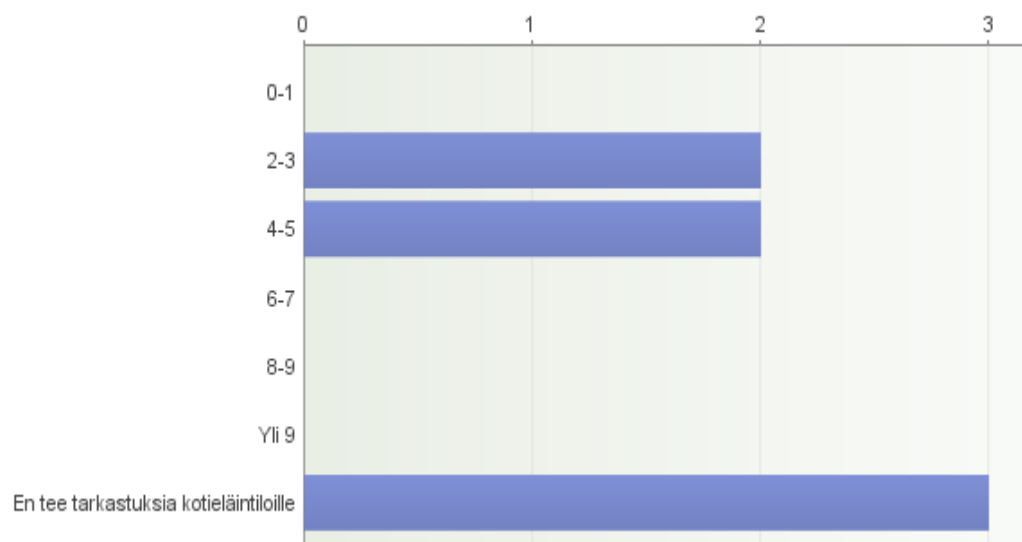
8.4 Tarkastukseen kuluva aika

Kaikki vastanneet tarkastajat suorittivat kasvitilojen luomutarkastuksia. Yhdellä tarkastajalla kuluu keskimäärin 0–1 tuntia ja kuudella tarkastajalla 2–3 tuntia kasvitilan tarkastuksessa. (Kuvio 20.)

Kuvio 20. Tarkastusaika kasvitiloilla

Tarkastajista neljä teki myös kotieläintuotannon tarkastuksia. Kolme tarkastajaa ei tehnyt lainkaan kotieläintilojen luomutarkastuksia. Kahdella tarkastajalla aikaa kului keskimäärin 2–3 tuntia ja kahdella tarkastajalla 4–5 tuntia. (Kuvio 21.)

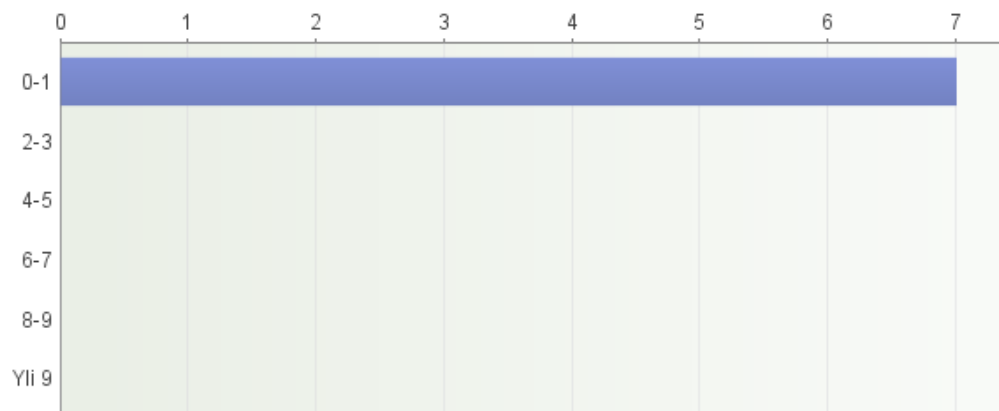
Kuvio 21. Tarkistusaika kotieläintiloilla

Neljä tarkastajaa oli sitä mieltä, että tarkastukseen ei kulu liikaa aikaa. Kolmen tarkastajan mielestä aikaa kului liikaa. Perusteina oli mm. se, että tarkastettavan tilan papereita piti etsiä ja saatettiin keskustella myös asian vierestä. Myös tilan koon sanottiin vaikuttavan tarkastus aikaan muttei merkittävästi. Eniten kuitenkin korostui tarkastettavan tilan oma valmistautuminen tarkastukseen ja se, että paperit olivat tallessa. (Kuvio 22.)

Kuvio 22. Kuluuko tarkastukseen liikaa aikaa

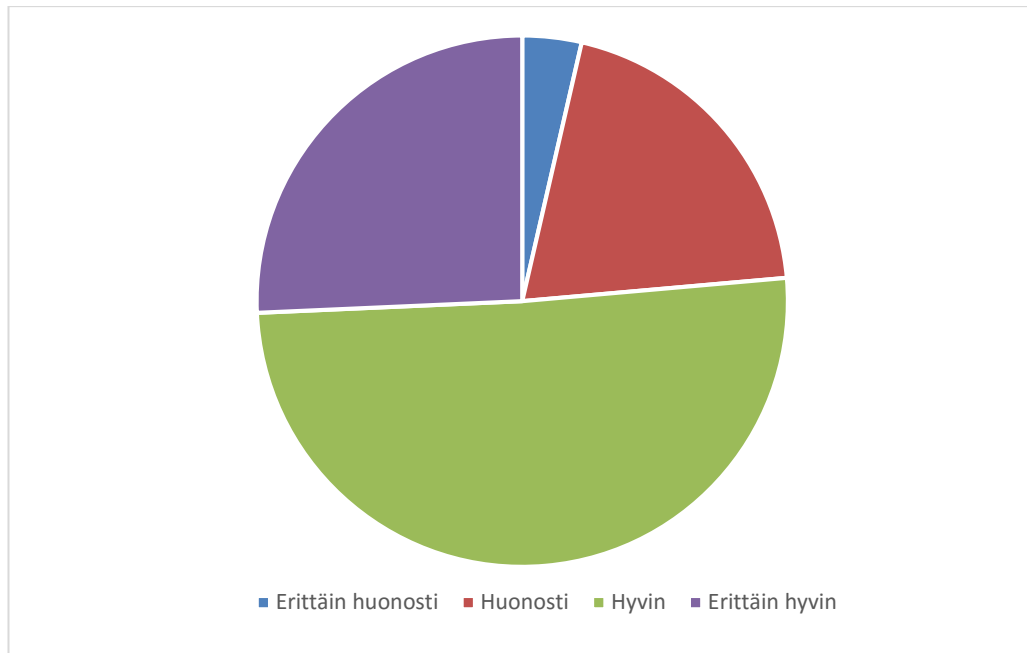
Kaikilla seitsemällä tarkastajalla valmistautumiseen aikaa kului 0–1 tuntia (Kuvio 23).

Kuvio 23. Tarkastukseen valmistautumisaika

8.5 Tuottajien valmistautuminen tarkastukseen

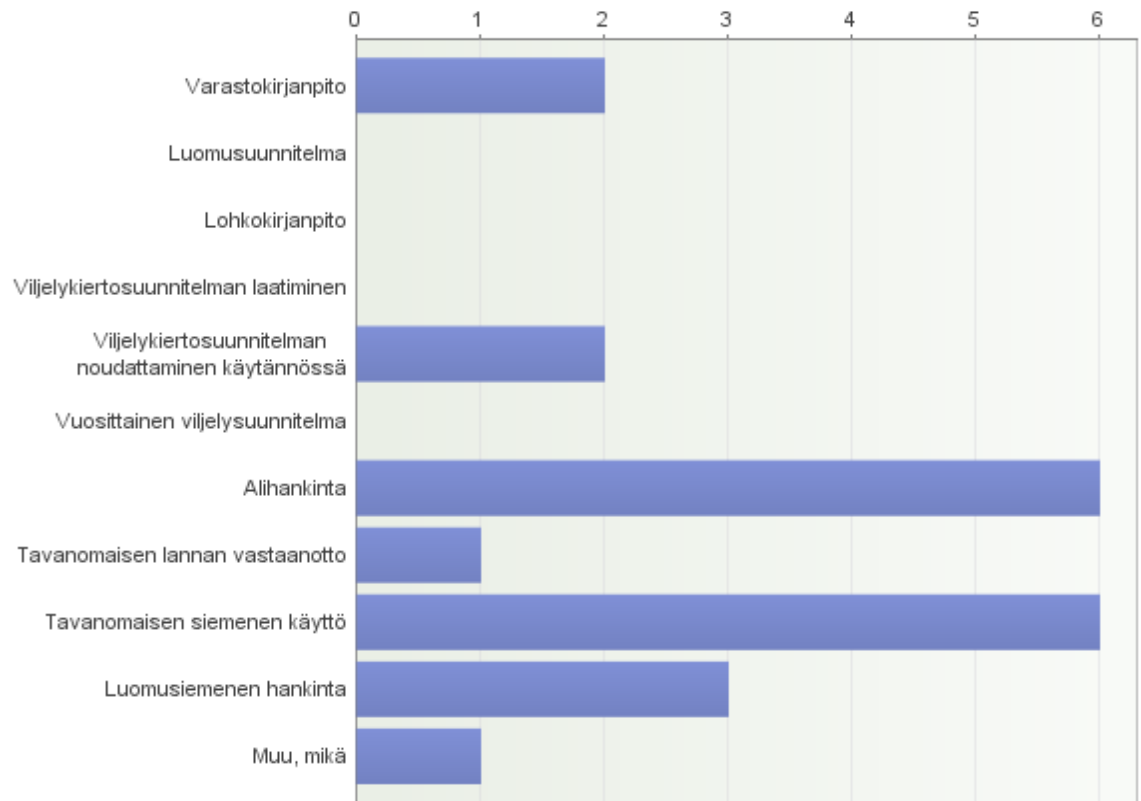
Tarkastajien mielestä tuottajat olivat pääsääntöisesti hyvin valmistautuneet tarkastukseen. Tarkastajien mielestä 25,7 % tuottajista oli erittäin hyvin valmistautunut tarkastukseen. Hyvin valmistautuneita oli 50,7 %, huonosti valmistautuneita 20 %, ja vain 3,6 % oli erittäin huonosti valmistautunut tarkastukseen. (Kuvio 24.)

Kuvio 24. Tuottajien valmistautuminen tarkastukseen

8.6 Vaikeat ja haasteelliset tarkastuskohdat

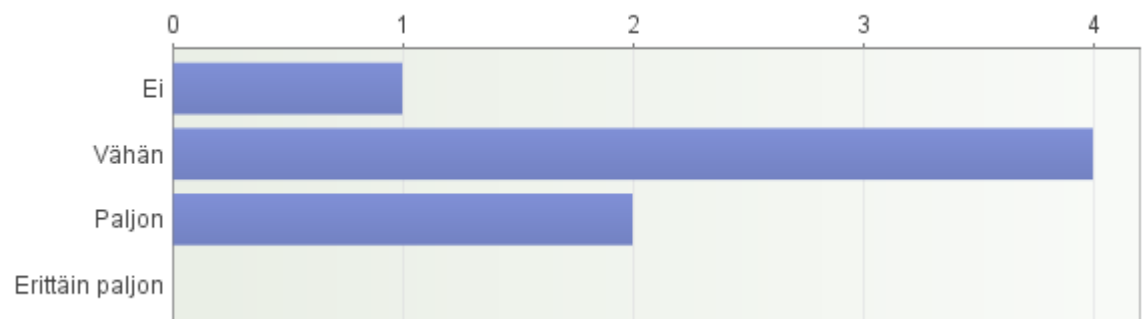
Vaikeimmat ja haasteellisimmat tarkastuskohteet olivat tarkastajien mielestä alihankinta ja tavanomaisen siemenen käyttö. Seuraavaksi haasteellisimmaksi koettiin luomusiemenen hankinta, varastokirjanpito sekä viljelykiertosuunnitelman noudattaminen käytännössä. Muita haasteellisia tarkastettavia oli mm. rehun kulutus. (Kuvio 25.)

Kuvio 25. Vaikeat ja haasteelliset tarkastuskohdat

8.7 Muut kysymykset

Neljä tarkastajaa koki, että tarkastus tuottaa vähän painetta/stressiä. Kahden tarkastajan mielestä tarkastus tuotti paljon painetta/stressiä. Yhden tarkastajan mielestä tarkastus ei tuottanut lainkaan painetta/stressiä. (Kuvio 26.)

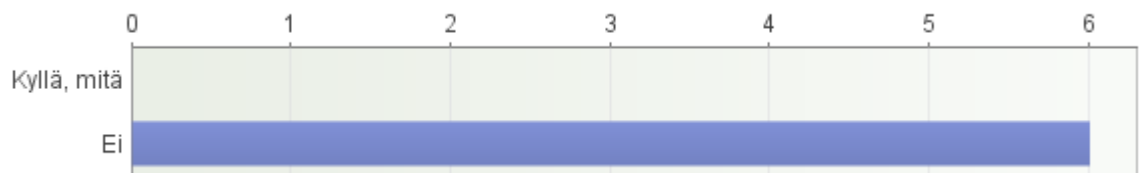
Kuvio 26. Tarkastajan paine ja stressi

Kuusi tarkastajaa oli sitä mieltä, että tarkastuksesta ilmoitetaan viljelijälle ajoissa. Yhden tarkastajan mielestä tarkastuksesta ei ilmoiteta riittävän ajoissa. Kuitenkin kommentista selvisi, että hän ei ilmeisesti ymmärtänyt kysymystä. Kommentissa hän tarkensi vastaustaan kertomalla, että ELY-keskus ilmoittaa tarkastajille tarkastuskohteesta riittävän ajoissa, mutta osa tarkastuksista tehdään ennalta ilmoittamatta ja ne saattavat tuottaa ongelmia samalla suunnalla tehtävissä oleviin tarkastuksiin. Tämän takia hän myös koki, että ajomäärä kasvaa ja työaikaa kuluu tienpäällä. (Kuvio 27.)

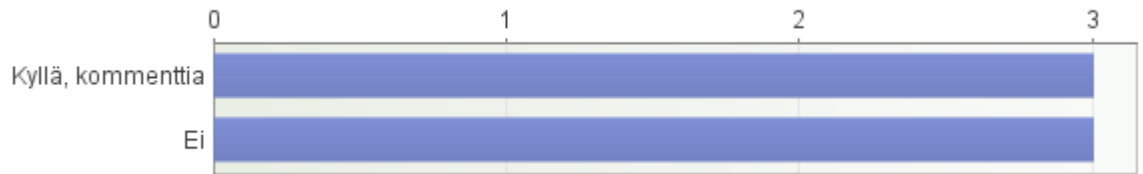
Kuvio 27. Tarkastuksen ajankohdasta ilmoittaminen

Tarkastajat olivat yhtä mieltä siitä, että tarkastuksissa ei ole kumottu edellisten tarkastuksien päätöksiä ja tulkintoja (Kuvio 28).

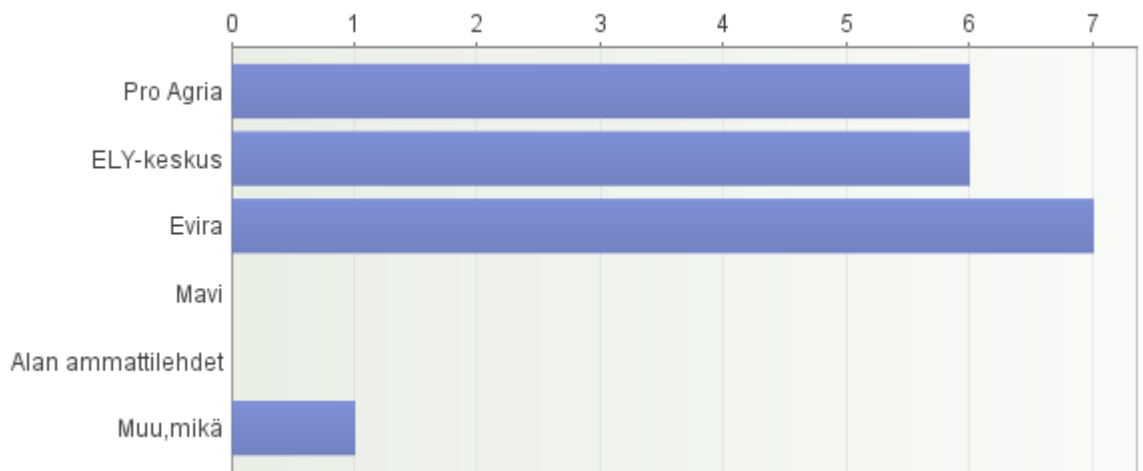
Kuvio 28. Tarkastuksien päätöksiä ja tulkintojen kumoaminen

Puolet vastanneista tarkastajista oli sitä mieltä, tarkastus on kallis ja puolet sitä mieltä, että se ei ole kallis. Kalleutta perusteltiin mm. sillä, että tarkastusmaksu menee valtiolle eikä sillä tueta tai markkinoida luomua, kuten muualla Euroopassa tehdään. Tarkastusmaksun sanottiin myös olevan suhteessa liikevaihtoon kalliimpi kasvitiloilla kuin kotieläintiloilla. (Kuvio 29.)

Kuvio 29. Tarkastuksen kalleus

Eniten tarkastajat saavat tietoja muuttuvista säännöksistä Evirasta. Muita tiedon lähteitä olivat Pro Agria, ELY-keskus, Mavi sekä Euroopan Unionin sivut. (Kuvio 30.)

Kuvio 30. Tiedonsaanti säännöksistä

8.8 Avoin sana

Tarkastajien avoimista vastauksista suurimmaksi asiaksi nousi tuotantoehdot ja säännöt. Tarkastajat toivoivat Eviralta selkeämpiä vastauksia tulkintakysymyksiin. Ohjeet koettiin liian ympäröiviksi ja tulkinnanvaraisiksi. Tämän koettiin myös aiheuttavan ylilyöntejä tarkastajilla, koska he joutuvat tekemään omia tulkintojaan. Tarkastuksien toivottiin myös muuttuvan nykyistä enemmän riskiperusteisemmaksi. Tällä koettiin pystyvän keskittymään sellaisiin kohtiin, joissa esimerkiksi tuotteilla on mahdollisuus sekaantua.

Luomutarkastukset koettiin tarpeellisiksi erityisesti kuluttajien kannalta. Näin pystytään varmistumaan tuotteiden luonnonmukaisuudesta sekä siitä, että kaikki noudattavat samoja pelisääntöjä. Vastauksista kävi myös ilmi, että tarkastukset tuottavat

välillä paljonkin stressiä, kuitenkin pääsääntöisesti vähän. Tarkastus koettiin kuitenkin aina stressiä aiheuttavaksi. Ennalta ilmoittamattomat tarkastukset ja niistä sopiminen koettiin haasteellisiksi. Yhteistyö ELY-keskuksen kanssa koettiin toimivaksi.

Tarkastajat myös kokivat, että olisi molempien osapuolten kannalta mielekkäämpää käydä esimerkiksi läpi tuotannon onnistumista mm. peltokierroksella kuin keskittyä vain asiakirjojen läpikäymiseen. Tarkastus kerrottiin myös helpommaksi molempien kannalta, mikäli edellisestä tarkastuksesta ei ole kulunut liikaa aikaa. Erityisen hankalaksi koettiin tarkastukset, jotka osuivat kahdelle kasvukaudelle. Tämän kerrottiin myös vievän paljon aikaa ja olevan hankala myös tuottajalle. Pääsääntöisesti tilojen asioiden kerrottiin olevan kunnossa.

Osa tarkastajista on ihmettelyt edellisten tarkastajien tulkintoja, mutta tilanne oli yleensä korjaantunut sen jälkeen tilalla. Siemenasiat ja eläinpuolella ruokinta-asiat koettiin työläiksi tarkistajaa. Opinnäytetyö koettiin myös ajankohtaiseksi ja tarpeelliseksi.

9 TUOTTAJA- JA TARKASTAJAVASTAUSTEN VERTAILUA

Tuottajien ja tarkastajien mielipide valvontaviranomaisten tulkintaeroista on lähes samanlainen (Taulukko 4).

Taulukko 4. Valvontaviranomaisten tulkintaeroja

	Tuottajat	Tarkastajat
KYLLÄ	55%	67%
EI	45%	33%

Tuottajien mielestä pääsääntöisesti tarkastukseen ei kulu liikaa aikaa, kun taas tarkastajista lähes puolet oli sitä mieltä, että tarkastukseen kuluu liikaa aikaa (Taulukko 5).

Taulukko 5. Tarkastukseen kuluva aika

	Tuottajat	Tarkastajat
KYLLÄ	28%	43%
EI	72%	57%

Tarkastus tuottaa molemmille osapuolille lähes yhtä paljon paineita (Taulukko 6).

Taulukko 6. Tarkastus tuottaa paineita

	Tuottajat	Tarkastajat
EI	10%	14%
VÄHÄN	61%	57%
PALJON	17%	29%
ERITTÄIN PALJON	12%	0%

Tuottajien ja tarkastajien mielestä tarkastuksesta ilmoitetaan ajoissa (Taulukko 7).

Taulukko 7. Tarkastuksen ilmoitusajankohta

	Tuottajat	Tarkastajat
KYLLÄ	89%	86%
EI	11%	14%

Tuottajat pitävät tarkastusta kalliina ja tarkastajien mielipide jakautui kahtia (Taulukko 8).

Taulukko 8. Tarkastuksen hinta

	Tuottajat	Tarkastajat
KYLLÄ	81%	50%
EI	19%	50%

Tuottajat kokivat vaikeimmaksi asiaksi luomusiemenen hankinnan, kun taas tarkastajat tavanomaisen siemenen käytön valvonnan. Toiseksi vaikein asia

tuottajilla oli varastokirjanpito ja tarkastajilla alihankinta. Kolmanneksi vaikein tuottajien mielestä oli tavanomaisen siemenen käyttö ja tarkastajilla taas luomusiemenen hankinta. Helpoimmaksi tuottajat kokivat vuosittaisen viljelysuunnitelman, kun taas tarkastajien mielestä helpoimpia tarkastuskohteita olivat vuosittainen viljelysuunnitelma, viljelykiertosuunnitelma, lohkokirjanpito ja luomusuunnitelma. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Haasteelliset asiat

	Tuottajat	Tarkastajat
Varastokirjanpito	17%	10%
Luomusuunnitelma	8%	0
Lohkokirjanpito	6%	0
Viljelykiertosuunnitelman laatiminen	4%	0
Viljelykiertosuunnitelman noudattaminen käytännössä	11%	10%
Vuosittainen viljelysuunnitelma	4%	0
Alihankinta	7%	28%
Tavanomaisen lannan vastaanotto	4%	5%
Tavanomaisen siemenen käyttö	13%	28%
Luomusiemenen hankinta	19%	14%
Muu, mikä	7%	5%

10 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Kysely lähetettiin Etelä-Pohjanmaan alueen 305 tuottajalle ja yhdeksälle tarkastajalle. Tuottajista 100 vastasi kyselyyn ja tarkastajista seitsemän. Tuottajien vastausprosentiksi saatiin 33 ja tarkastajien 78. Näin ollen tutkimustuloksia voidaan pitää luotettavina.

Tuottajien kyselyn tuloksista kävi selvästi ilmi Etelä-Pohjanmaan alueen luomumaa-talouslyrittäjien ikärakenne. Miltei puolet vastaajista oli 51–60-vuotiaita. Myöskin koulutusasteena yleisin oli selvästi ammattikoulu. Nämä tulokset herättävät pohdintaa, sillä ala kehittyy jatkuvasti ja suhteellisen nopeasti. Tämä vaatisi alalle uusia ja nuoria yrittäjiä sekä mahdollisesti aiempaa korkeampaa koulutustasoa. Vastaajista hieman yli puolella oli kasvitila ja kotieläintiloja oli vastaavasti hieman alle puolella. Tämä kertoo Etelä-Pohjanmaan alueen vahvasta kotieläinstatuksesta. Tilojen koko oli keskimääräisesti hieman suurempi kuin tavanomaisten tilojen. Tämä on yhdessä valtakunnallisen linjan kanssa, sillä luomutilat ovat keskimäärin isompia kuin tavanomaiset. Pitkän ajan luomutuottajia eli noin yli 10 vuotta luomussa olleita oli noin puolet vastaajista. Toinen puoli oli ollut luomussa alle 10 vuotta mikä kertoo, että luomutuotanto kiinnostaa tuottajia edelleen ja havaittavissa on jopa tuottajamäärän kasvua.

Suurin osa tuottajista piti luomutarkastusta tärkeänä. Tämä kertoo tuottajien ammatitilpeydestä ja ammattitaidosta oma alaa kohtaan. Tuottajat selvästi haluavat tuottaa valvottuja ja turvallisia luomutuotteita kuluttajille. Luomutarkastus koettiin kuitenkin olevan liian usein ja siitä tunnuttiin syyttävän tarkastajia. Tämä kertoo osaltaan tuottajien tietämättömyydestä, sillä Euroopan unionin laissa ja asetuksissa on pykälä, että luomutoimijat tulee tarkastaa kerran vuodessa. Luomusäädökset koettiin vaikeasti tulkittaviksi. Tämä kertoo sääntöjen monimutkaisuudesta ja siitä, että ne on usein kirjattu niin, että ne voi tulkita monella eri tapaa. Tämä näkyi myös siinä, että tuottajien mielestä tarkastajilla oli tulkintaeroja. Tähän syytä sanottiin olevan mm. tarkastajien erilaiset taustat ja se, että osa tarkastajista tarkastaa myös tavanomaisia tiloja. Osa tarkastajista sanottiin myös tarkastavan edellisenkin tarkastuksen kohtia. Tämä kertoo osaltaan tarkastajien välillä vallitsevasta epäluottamuk-

sesta toisia tarkastajia kohtaan. Toisaalta tästä voidaan myös pohtia, ovatko tarkastajat riittävän koulutettuja työhönsä ja uskaltavatko he ottaa työhönsä kuuluvaa vastuuta.

Byrokratia ja paperityö saivat paljon kritiikkiä tuottajilta. Siihen nähtiin kuluva liikaa aikaa. Tarkastuksissa käytettävät pöytäkirjat saivat osaltaan palautetta niiden vaikeudesta. Nykyisen hallituksen linjauksen mukaan pyritään vähentämään byrokraatia maatalouden sektorilta, tämän toivoisi myös toteutuvan luonnonmukaisessa tuotannossa. Nykyään eri virastot siirtävät järjestelmiään ja lomakkeitaan sähköiseen muotoon. Ehkä myös luomutarkastuksien olisi syytä siirtyä nykyaikaisempaan menettelyyn.

Tarkastuksiin kului keskimäärin aikaa 2–5 tuntia. Kuitenkin osalla tarkastuksiin kului jopa 9 tuntia. Tämä käsitti lähinnä isoja tiloja, joilla usein oli myös eläimiä. Kuitenkin tarkastusajan sanottiin riippuvan pääosin tarkastajasta. Tämä herättää osaltaan pohdintaa, miten muutamalla tarkastajalla voi kulua tarkastukseen kaksinkertainen määrä aikaa kuin muilla tarkastajilla. Tämä saattaa jälleen kertoa tarkastajan mahdollisesta ammattitaidon puutteesta tai huonosta valmistautumisesta. Tuottajien kritiikin ymmärtää, sillä he joutuvat tästä maksamaan. Tuottajat myös pitivät yleisesti ottaen tarkastusta kalliina. Tarkastukseen valmistautumiseen kului pääosin 1–5 tuntia. Näillä vastaajilla paperiasiat olivat yleisesti ottaen ajan tasalla ja mapeissa. Tilloilla, joilla aikaa meni kauemmin, oli paperiasiat katsottu yleensä kuntoon viimeksi edellisessä tarkastuksessa. Tämä kertoo osaltaan näiden tilojen huonosta valmistautumisesta, johon mitä todennäköisimmin vaikuttavat tilan työt ja niistä johtuva kiire. Tuottajien tulisi kuitenkin pyrkiä siihen, että sitoutuessaan noudattamaan luomutuotannon sääntöjä, on heidän pidettävä asiakirjat ajan tasalla ja päivitettävä niitä tarpeen mukaan.

Haasteellisimmaksi seikaksi tuottajat kokivat luomusiemenen hankinnan, varastokirjanpidon ja tavanomaisen siemenen käytön. Se, mikä tekee näistä haasteellista ei selvinnyt tutkimuksessa. Varastokirjanpidosta haasteellista todennäköisimmin tekee se, että siinä täytyy kirjata kaikki tilalla liikkuvat maataloustuotteet. Vanhemman ikäpolven tuottajat eivät usein ole tottuneet näin tarkkoihin velvoitteisiin. Neuvontajärjestöillä olisi tässä tilaisuuden paikka järjestää tuottajille koulutuksia ja tietoisuuksia,

mitkä auttaisivat tuottajia selviämään näistä haasteista. Luomusiemenen hankinnasta haasteellista tekee sen saatavuus. Luonnonmukaisia tiloja tulee koko ajan lisää eikä luonnonmukainen siementuotanto kasva samaa tahtia. Luonnonmukaiseen tuotantoon siirtymistä miettivillä tiloilla varteenotettava vaihtoehto saattaisi olla juuri luonnonmukaiseen siementuotantoon erikoistuminen. Luomusiemenen hankinnasta saatavuudesta johtuen tuottajat joutuvat usein käyttämään tavanomaista siementä. Tuottajat joutuvat tämän johdosta anomaan erikseen lupaa tai seuraamaan Eviran ylläpitämää listaa lisäysaineistosta. Tämä vaatii jatkuvaa valppautta ja seuraamista tuottajilta.

Tarkastajien ikäjakauma oli tasaisempi kuin tuottajien. Yli puolet tarkastajista oli alle 41-vuotiaita. Myös tarkastajien koulutus painottui korkeakouluopintoihin. Kaikki tarkastajat olivat suorittaneet vähintään opistotason koulutuksen. Tarkastajista suurin osa oli kuitenkin toiminut alle 10 vuotta tarkastajana. Tämä saattaa osaltaan olla syynä tuottajakyselyissä ilmenneisiin ongelmakohtiin. Suurin osa tarkastajista kertoi, että valvontaviranomaisten välillä on tulkintaeroja. Tulkintaeroja kerrottiin olevan sekä ELY-keskuksissa että Evirassa. Tämä herättää ihmetystä, sillä sääntöjen ja niiden tulkintojen tulisi olla samat sijainnista riippumatta.

Tarkastajien vastauksista selvisi, että Etelä-Pohjanmaan alueen tuottajat ovat pääsääntöisesti hyvin valmistautuneita tarkastuksiin. Tarkastajien mielestä vain noin neljännes oli huonosti tai erittäin huonosti valmistautunut tarkastukseen. Tästä voidaan jälleen päätellä, että Etelä-Pohjanmaan alueen luomutuottajat ovat ammattitaitoisia ja pääosin kaikki asiat ovat kunnossa.

Tarkastajien mielestä vaikeimmat tarkastuskohteet olivat alihankinta ja tavanomaisen siemenen käyttö. Alihankinnasta varmasti vaikean tekee se, että alihankintatoiminta saattaa tapahtua kokonaan toisella tilalla, jolloin se tuo haasteita itse tarkastukseen. Tavanomaisen siemenen käytön tarkastuksessa tarkastajilla on miltei samanlaiset haasteet kuin tuottajilla.

Tätä tutkimusta voidaan pitää luotettavana, sillä sille saatiin riittävä otanta ja hyvä vastausprosentti. Kysymyksiin saatiin vastauksia ja ne antoivat paljon pohdintaa mahdollisten jatkotutkimuksien kannalta. Mahdollisia jatkotutkimuksia voisi olla mm. kotieläintuotannon tarkastuksiin keskittyvä tutkimus.

LÄHTEET

A 21.4.2015/454. Maa- ja metsätalousministeriön asetus luonnonmukaisesta tuotannosta 454/2015.

A 28.6.2007/834. Neuvoston asetus (EY) N:o 834/2007.

A 5.9.2008/889. Komission asetus (EY) N:o 889/2008.

Elintarviketurvallisuusvirasto. 2015. Luonnonmukainen tuotanto 1. Yleiset ja kasvin-tuotannon ehdot. Eviran ohje 18219/5. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Elintarviketurval-lisuusvirasto. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: https://www.evira.fi/globalassets/yhteiset/luomu/luomutuotannon-ohjeet/luomuohje_1_5_yleiset-ja-kasvintuotannon-ehdot_02062015.pdf

Etelä-Pohjanmaan agronomit ry. 2014. Etelä-Pohjanmaan maatalous. [Verkkajul-kaisu]. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: http://www.agronomiliitto.fi/site/assets/files/1357/e-p_agronomit_tilastot_2014_asiakkaalle.pdf

Euroopan unioni. 1.10.2013. Facts and figures on organic agriculture in the Euro-pean Union. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.3.2017]. Saatavana: http://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/markets-and-prices/more-reports/pdf/organic-2013_en.pdf

Kautto, H. 7.5.2012. Luomutuotannon ongelmat ja kehitysmahdollisuudet Keski-Suomessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Maaseutuelinkeinojen koulutusoh-jelmat. Opinnäytetyö. Julkaisematon.

Kooste luomuvalvonnan maksuista. 2015. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Elintarviketur-vallisuusvirasto. [Viitattu 24.4.2017]. Saatavana: https://www.evira.fi/globalas-sets/yhteiset/luomu/valvonta/luomu-hinta2015_kooste_.pdf

L 20.3.2015/294. Laki luonnonmukaisen tuotannon valvonnasta 294/2015.

Luomun tunnistaa merkistä. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.3.2017]. Saata-vana: <http://luomu.fi/ruoka/luomumerkit/>

Luomutilat ja luomutuotantoala. 2016. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Elintarviketurval-lisuusvirasto. [Viitattu 6.3.2017]. Saatavana: <https://www.evira.fi/globalas-sets/luomu-2016ep1.pdf>

Maaseutuvirasto. Ei päiväystä. Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen si-toumusehdot 2017. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.3.2017]. Saatavana: <http://www.mavi.fi/fi/oppaat-ja-lomakkeet/viljelijä/Documents/Luonnonmukai-sen%20tuotannon%20korvauksen%20sitoumusehdot%202017.pdf>

- Rajala, J. 2004. Luonnonmukainen maatalous. Teroprint Oy Mikkeli: Helsingin yliopisto.
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Kimmo Vehkalahti ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Willer, H & Lernoud, J. 15.2.2017. Organic agriculture worldwide 2017: current statistics. [Verkkosivu]. Research Institute of Organic Agriculture. [Viitattu 6.3.2017]. Saatavana: <http://orgprints.org/31197/1/willer-lernoud-2017-global-data-biofach.pdf>

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Kysely tuottajille

Liite 3. Kysely tarkastajille

LIITE 1. Saatekirje

Hei!

Olemme Seinäjoen ammattikorkeakoulun agrologiopiskelijoita. Teemme kyselytutkimuksen luomun tarkastuksista päättötyötämme varten. Kysely lähetetään Etelä-Pohjanmaan sekä tuottajille että tarkastajille hieman eri muodossa.

Kyselymme kohdistuu vain peltoviljelyn tarkastuksiin. Kyselytutkimuksesta saaduilla tiedoilla rakennamme päättötyön, jonka tarkoituksena on tutkia luomutarkastusten toimivuutta ja kartoittaa mielipiteitä tarkastuksista.

Kysymysten vastaamiseen menee aikaa 10 – 15 minuuttia. Kyselyyn vastataan nimettömästi, joten yksittäisen vastaajan vastaukset eivät tule tietoon.

Toivomme, että pystyisit vastaamaan kyselyyn mahdollisimman pian, viimeistään 05.02.2017, jolloin kysely sulkeutuu.

Ystävällisin terveisin; Esa Mäki-Turja ja Jussi Mäntysalo

LIITE 2. Kysely tuottajille

Kyselytytkimus Tuottajat

1. Ikä?

- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- Yli 60

2. Koulutus?

- Peruskoulu/Kansalaiskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- Muu, mikä
- _____

3. Tilan päätuotantosuunta?

- Kasvintuotanto
- Kotieläintuotanto

4. Tilan koko, ha?

- Alle 10
 10-30
 31-50
 51-80
 81-120
 121-180
 Yli 180

5. Kuinka kauan tilanne on ollut luomutuotannossa (vuotta)?

- 1-3
 4-6
 7-9
 10-14
 15-20
 Yli 20

6. Vastaa seuraaviin väittämiin

1 = Eri mieltä 2 = Jokseenkin eri mieltä 3 = Ei eri eikä samaa mieltä 4 = Jokseenkin samaa mieltä 5 = Eri mieltä 6 = En osaa sanoa

1 2 3 4 5 6

Pidän luomutarkastusta tärkeänä

Luomutarkastus on mielestäni liian usein

Luomutarkastus on tärkeä kuluttajien kannalta

Tarkastajat tuntevat hyvin säädökset

Koen luomusäädökset vaikeasti tulkittavaksi

Saan tarpeeksi tietoa muuttuvista säännöksistä

7. Onko valvontaviranomaisilla tulkinta eroja?

Kyllä, kommentteja

Ei

8. Kuinka kauan tarkastukseen kuluu aikaa (tuntia)?

0-1

2-3

4-5

6-7

8-9

Yli 9

9. Kuluuko tarkastukseen liikaa aikaa?

Kyllä, kommentteja

Ei

10. Kuinka kauan tarkastuksen valmistautumiseen kuluu aikaa (tuntia)?

- 0-1
- 2-3
- 4-5
- 6-7
- 8-9
- Yli 9

11. Kommentteja

12. Tuottaako tarkastus paineita/stressiä?

- Ei
- Vähän
- Paljon
- Erittäin paljon

13. Ilmoitetaanko tarkastuksen ajankohdasta riittävän ajoissa?

- Kyllä
- Ei, kommentteja
- _____

14. Onko tarkastuksessa kumottu edellisen tarkastuksen päätöksiä/tulkintoja?

- Kyllä, mitä

Ei

15. Onko tarkastus mielestäsi kallis?

Kyllä, kommentteja

Ei

16. Mistä saat tietoa muuttuvista säännöksistä.

Pro Agria

ELY-keskus

Evira

Mavi

Alan ammattilehdet

Muu, mikä

17. Mitkä seuraavista koet vaikeaksi/haasteelliseksi? Voit valita kolme.

Varastokirjanpito

Luomusuunnitelma

Lohkokirjanpito

Viljelykiertosuunnitelman laatiminen

Viljelykiertosuunnitelman noudattaminen käytännössä

Vuosittainen viljelysuunnitelma

Alihankinta

Tavanomaisen lannan vastaanotto

Tavanomaisen siemenen käyttö

Luomusiemenen hankinta

Muu, mikä

18. Avoin sana

LIITE 3. Kysely tarkastajille

Kyselytytkimus tarkastajille

1. Ikä?

- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- Yli 60

2. Koulutus?

- Peruskoulu/Kansalaiskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Ammattikorkeakoulu
- Yliopisto
- Muu, mikä
- _____

3. Kuinka kauan toiminut luomutarkastajana(vuotta)?

- 1-3
- 4-6
- 7-9
- 10-14
- 15-20
- Yli 20

4. Vastaa alla oleviin väittämiin

1= Eri mieltä 2= Jokseenkin erimieltä 3= Ei eri eikä samaa mieltä 4=Jokseenkin samaa mieltä
noa

1 2 3 4 5 6

Pidän luomutarkastusta tärkeänä

Luomutarkastus on mielestäni liian usein

Luomutarkastus on tärkeä kuluttajien kannalta

Tuottajat tuntevat hyvin säädökset

Koen luomusäädökset vaikeasti tulkittavaksi

Saan tarpeeksi tietoa muuttuvista säännöksistä

5. Onko valvontaviranomaisilla tulkinta eroja?

Kyllä, mitä

Ei

6. Kuinka kauan tarkastukseen keskimäärin kuluu aikaa kasvituloilla (tuntia)?

0-1

2-3

4-5

6-7

8-9

Yli 9

En tee tarkastuksia kasvituloille

7. Kuinka kauan tarkastukseen keskimäärin kuluu aikaa kotieläintiloilla (tuntia)?

0-1

2-3

4-5

6-7

8-9

Yli 9

En tee tarkastuksia kotieläintiloille

8. Kuluuko tarkastukseen liikaa aikaa?

Kyllä, kommentteja

Ei

9. Kuinka kauan tarkastuksen valmistautumiseen kuluu aikaa (tuntia)?

0-1

2-3

- 4-5
- 6-7
- 8-9
- Yli 9

10. Kommentteja

11. Kuinka suuri osa tuottajista on valmistautunut tarkastukseen (prosentteina)

Erittäin huonosti _____

Huonosti _____

Hyvin _____

Erittäin hyvin _____

12. Tuottaako tarkastus paineita/stressiä tarkastajalle?

- Ei
- Vähän
- Paljon
- Erittäin paljon

13. Ilmoitetaanko tarkastuksen ajankohdasta riittävän ajoissa?

- Kyllä

Ei, kommentteja

14. Onko tarkastuksessa kumottu edellisen tarkastuksen päätöksiä/tulkintoja?

Kyllä, mitä

Ei

15. Onko tarkastus mielestäsi kallis?

Kyllä, kommenttia

Ei

16. Mistä saat tietoa muuttuvista säännöksistä.

Pro Agria

ELY-keskus

Evira

Mavi

Alan ammattilehdet

Muu, mikä

17. Mitkä seuraavista koet vaikeaksi/haasteelliseksi tarkastaa? Voit valita kolme.

Varastokirjanpito

Luomusuunnitelma

Lohkokirjanpito

- Viljelykiertosuunnitelman laatiminen
- Viljelykiertosuunnitelman noudattaminen käytännössä
- Vuosittainen viljelysuunnitelma
- Alihankinta
- Tavanomaisen lannan vastaanotto
- Tavanomaisen siemenen käyttö
- Luomusiemenen hankinta

Muu, mikä

18. Avoin sana
